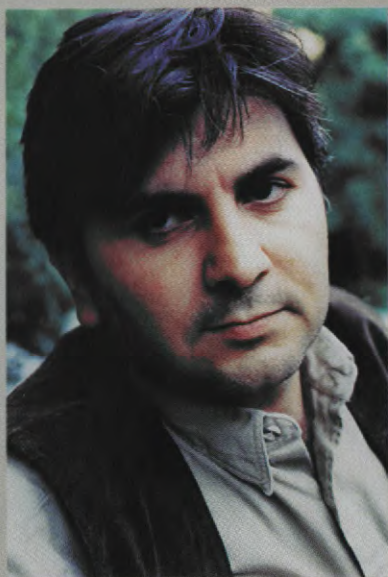

PÊLÊN DERYA REŞ

Firat Cewerî

NÜDEM

Firat Cewerî di sala 1959an de li gundekî Dêrika Çiyayê Mazî hatiye dinyayê û di destpêka salên 1970ê de bi malbata xwe re li Nisêbinê bi cih bû. Di salên 1976-77an de ket nav tevgera şoreşgerî û di dawiya salên heftêyan de ji li bajarê xwe bû berpirsiyarê komeleyeke kulturî. Her di wan salan de dest bi nivîsandina kurdî kir. Di sala 1980ê de ji ber şerdên welêt yê zehmet derket derveyî welêt û li Swêdê bi cih bû. Li Swêdê xebata xwe ya edebî gurtir kir û ji wê salê û vir ve bêrawestan di nav aktîvîteya ziman û edebiyata kurdî de ye.

Di destpêka salên 90î de Cewerî dest bi weşandina kovara NÛDEMê kir û her di wan salan de weşanxaneya NÛDEMê ji ava kir. Wî bi riya NÛDEM û Weşanxaneya NÛDEMê bi dehan nîmûne ji edebiyata kurdî û ya dinyayê pêşkêşî kitêbxaneya kurdî kiriye.

Cewerî li Swêdê mîna wergêr, mamos-teyê zimanê kurdî, lektorê kitêbxaneya Navendî ya Swêdê û di Konseya Kulturê ya dewletê de kar kiriye.

PÊLÊN DERYA REŞ

Firat Cewerî

Gername

Weşanên NÛDEMê
Pêlên Derya Reş
Stockholm: 2000

© Weşanên NÛDEMê
Pergala bergê û rûpelan NÛDEM
Wêneya bergê: F. Cewerî.
Dîmenek ji gera Derya Reş.
Di wêne de nivîskarên tirk Orhan Pamuk û Mario Levi ji dixuyin.
Çap: Nina Tryck

ISBN: 91 88592-34 0

Box 177
177 23 Järfälla-Sweden

E-Mail: nudem@telia.com

Tel û Fax: 8-583 564 68
8-580 131 62

NAVEROK

Çend gotin	7
13ê Çiriya-Paşîn, 1994	9
15ê Çiriya-Paşîn, 1994	24
16ê Çiriya-Paşîn, 1994	30
Romanya, 16ê Çiriya-Paşîn, 1994	38
Pêncşem, 17ê Çiriya-Paşîn, 1994	43
Bûlgaristan, Varna	51
Şemî, 19ê Çiriya-Paşîn, 1994	59
Yekşem, 20ê Çiriya-Paşîn, 1994	66
Duşem, 21ê Çiriya-Paşîn, 1994	80
Deklerasiyona Delfiyê	85

ÇEND GOTIN

Di sala 1994an de ji aliyê Yekîtiya Nivîskarên Swêdê û bi hevkarîya yekîtiyên nivîskarên gelek welatan, ji bo çarsed nivîskarên ji sih welatên cihê bi keştiyê gereke Derya Reş li dar ket. Ez wê salê di Konseya Kulturê de dixebitîm û li ser navê Konseyê -beşa biyanî û hindikahiyan- beşdarî gera Derya Reş bûm. Min di pêvajoya gerê de her roj di deftere-kê de notên xwe dinivîsandin. Gava ez vegeyriyam malê, hin dostan bi meraq li gera min pirsîn. Paşê wan di bîra min de anîn ku ez notên xwe mîna kitêbekê biweşînim. Ji ber pîrbûna karên Nûdemê min di xwe re nedidît ku ez notên xwe derbasî komputerê bikim û bigihînim hevwelatiyên xwe. Niha, bi derengî be jî, ji bo ku ev gername mîna belgeyekê bimîne, ez pêşkêşî we xwendevanên dilovan dikim.

Bi hêviya ku wê bi dilê we be...

Firat Cewerî
Stockholm, 2000

13ê Çiriya-Paşîn, 1994

Ez di sêzdehê Çiriya-Paşîn ya 1994an de bi kelecana ji xew rabûm. Sedema kelecana min ew bû ku ez ê bi heyştê nivîskarên Swêdê re li eynî balafirê siwar bibûma û bi wan re biçûma Atînayê. Wê li Atînayê çarsed nivîskarên ji sih welatên cihê biciviyana û bi keştiyekê li Derya Reş bigeriyana. Armanca gerê hev-naskirina nivîskaran û li dijî zordestiyê bilindkirina dengê diyalogê bû.

Min taştêyeke bi lez xwar û ji hevalê xwe Mustafa re telefon kir da ku ew min bigihîne balafirgehê. Mustafa cîranê min e û haya wî ji çuyina min hebû. Gava min jê re telefon kir, ew jî rabûbû ser xwe û li benda telefona min bû. Piştî pênc deqîqeyan min dît ku otomobîla Mustafa hat ber derî. Min berî bi du rojan ji bo rêwîtiya xwe du çente amade kiribûn. Min çenteyek tije kinc û alav kiribû, çentê din jî tije Nûdem û kitêbên Nûdemê...

Gava min xatir ji kebaniyê xwest û ez bi herdu çenteyan bi esansorê daketim jêr, Mustafa ji otomobîlê derketibû û hat ku alîkariya min bike. Me bi hev re

çente di dawiya otomobîlê de bi cih kirin û em ketin riya Arlandayê. Arlanda navê balafirgeha Stockholmê ye û bi qasî bîst û pênc kîlometreyan dûrî mala me ye.

Derve sar bû, berfa ku berî bi çendeyekî bariyabû, ji sermê bûbû mîna êrd. Hin deverên rê jî pir şematok bûbû. Digel wê sermayê jî rojêke bêhawe xweş derketibû. Di nava wê sermayê de, ji ber tîrêjên rojê me nikarîbû çavên xwe vekirana. Mustafa mecbûr dima ku bi destekî ji çavên xwe re siyê çêbike û bi destê din jî bajo. Di rê de Mustafa ji min pirsî: "Gelo wê ji Swêdê kî û kî werin?"

Min bi esehî nizanîbû wê kî beşdarî gerê bibin, lê bi tenê haya min ji serokê Yekîtiya Nivîskarên Swêdê Peter Curman û çend kesên din hebû. Peter Curman herweha yek ji organîzatorên gerê bû.

Gava em gihîştin Arlandayê û ji bo teslîmkirina çenteyan em çûn ketin dorê, em çî bibînin. Bi dehan nivîskarên navdar. Bi dehan nivîskarên ku min her roj nivîsarên wan dixwendin û ew di çavîkên televizyonan de didîtin. Lê min qet li xwe danenî, min nehişt ew bi ecêbmayîbûna min bihesin. Di wê navê de Mustafa hêdîka di ber xwe de ji min pirsî: "Gelo ev ne Jan Myrdal e?". Ez di ser stûyê xwe re zîvirîm, belê, ew Jan Myrdal bû. Li kêleka wî jî Gunn Kessle ku hem jina wî ye, hem jî hevala wî ya gerê û nivîsandinê ye, hebû. Min henek bi Mustafa kir û got: "Malneket, tu jî ji bilî nivîskarên çep kesî nabînî".

Jan Myrdal li Swêdê navekî girîng e. Ew maoîst e,

gelek salan li Çînê maye û gelek pirtûk li ser Çînê mîvîsandine. Herweha ew jî malbeteke dîplomat tê. Li pêşiya me û paşiya me bi dehan nivîskarên naskirî hebûn. Hema li ber min nivîskara romanê Heidi von Born, wergêrê navdar Anders Bodegård, rojnamevan Annette Kulenberg, Magnus William-Olsson, Hans Björkegren, Tomas Bolme, Inger Johansson, Benkt-Erik Hedin, Barbara Lönnqvist û gelekên din...

Teslîmkirina çenteyan zêde neajot. Ji xwe piştî teslîmkirina çenteyan jî wextê balafirê zêde nemabû. Di viyabû em tavilê derbasî cihê rabûna balafirê bibûna. Gava min xatir jî Mistefê xwest, wî bi mereq got: "Divê tu di veqerê de behsa gera xwe bikî." Min jî jê re got: "Ez ê gera xwe mîna notên rojê binivîsînim û tu jî bixwîne." Me bi wî awayî henek bi hev kir û em jî hev veqetiyên. Gava me bilêtên xwe nîşan dan û em derketin jor, min di nava wê kilmoza nivîskaran de xwe bi tenê dît. Dibe ku jî xwebitenêdîtina min jî ber ku ez di nav wan de yê herî salbiçûk bûm. Piraniya wan bi emir bûn û yên sih-çil pirtûk, yên çil-pêncî salî nivîskarî li dû wan hebû. Ji nişka ve ez û Peter Curman hatin hemberî hev. Wî destê xwe dirêjî min kir û bi ken got: "Baş e ku tu jî bi me re yî". Min fêhm nekîr bê jî bo çî wî wilo got, lê dostanî û devbikeniya wî ew hemû mirov anîbûn ba hev û berê wan dida Derya Reş. Paşê ew û Jan Myrdal li ser lingan peyivîn. Wan li ser Îranê û rewşa Îranê mînaqêşe vekirin. Peter Curman ez bi Jan Myrdal dame naskirin û ez jî bi çend

gotinan beşdarî minaqeşeya wan bûm. Lê bi min wilo dihat ku Jan Myrdal sîstema Îranê diparast û bêtir li dijî "emperyalîzma Emerîkayê" dipeyivî.

Rehetiya nivîskaran, xwezayîbûna wan, kincên wan yên qermiçi, porê wan yê neşehkirî bala min kişandi-bû û ferqiyeta entelektuelî û burokrasiyê tavi lê li ber çavan diket.

Heta berî ku em li balafirê siwar bibin û piştî ku em siwar bûn û her kes li cihê xwe rûniştin jî, min çavên xwe li Mehmed Uzun digerlandin. Min dizanîbû ku ji Swêdê yê nas bi tenê Mehmed Uzun wê beşdarî gerê bibe û ji tirkan jî Turhan Kayaoglu û Özkan Mert. Lê çavên min li Mehmed Uzun neket. Hê ku min di dilê xwe de digot, gelo ew dereng nemîne, ew ji balafirê nemîne, min hew dît ku balafira me dest bi hereketê kir. Min qayişa xwe girê da û ez bi yê li ba xwe re be-şişim. Piştî ku em bi hewa ketin, yê li ba min xwest ku li rojnameya min binihêre. Hingî pêwendiya me çêbû û me destê xwe da hev û xwe bi hev da naskirin. Ji ber ku ew kaş bû, çend tayên porê wî yên ku mabûn jî spî bûbûn, xuya nedikir bê ew swêdî ye an jî biyanî ye. Lê gava wî dest bi peyvê kir, min ji zimanê wî fêhm kir ku ew ne swêdî ye. Gava wî bihîst ku ez kurd im wî kêfa xwe anî û mîna ku kurdan baş nas dike, tavi lê got ku problema kurdan ya herî mezin ne-yekbûna wan e. Min ji navê wî "Alexander" texmîn kir ku ew yunanî ye. Lê ew makedonî bû û li Swêdê hem berpirsiyariya Ensîtuya Makedonyayê dikir, hem

jî bi navê Makedonya bi yunanî û swêdî kovarek der-
 dixist. Min jî jê re behsa kovara Nûdemê û behsa
 rewşa zimanê kurdî li Tirkîyeyê kir. Wî gelekî sempa-
 tiya xwe ji kurdan re nîşan dida û mîna makadonekî
 behsa girîngiya zimên kir. Diyaloga me bi hatina xwa-
 rinê re hat birîn. Xwarin mirîşk û birinc bû, bi dilê
 min bû. Gelek kesan bi xwarinê re şerab dixwastin.
 Min jî bi xwarinê re bîrayek xwest û ji bo piştî xwari-
 nê jî daxwaza qedehê wîskiyê kir. Dengê peyv û qe-
 rebalixê bê sensur bû. Balafir şên bû. Ji rêza pişt min
 jinekê digot, ”ger Swêd bibe endamê Yekîtiya Ewrû-
 payê wê ji xelkên Swêdê re nebaş be”, yê mêr jî li dijî
 nêrîna wê derdiket. Hingî hat bîra min ku li Swêdê ji
 bo endametiya Yekîtiya Ewrûpayê referendum çêbûye
 û wê encamê referandumê jî di pêvajoya gera me de
 diyar bibe. Li rêza kêleka min jî Gun Qvarzell –ku ji
 Navenda Nivîskaran bû– xwe bi milê yê li kêleka xwe
 girtibû û diricifî. Ez paşê têgihîştim ku ew ji siwarbû-
 na balafiran ditirse. Çend saetên rêwîtiya me bi min
 weke çend deqîqeyan hat. Tu rêwîtiyên min ewqasî zû
 nebuhurîne. Piştî ku me bagajên xwe standin û em
 derketin hêwana nezîn, sê-çar kes li ber derî rawesti-
 yabûn û katalogên ku agahdariyên di derbarê nivîska-
 ran digel resimên wan tê de hebûn, li nivîskarên rêwî
 belav dikirin. Min jî katalogek ji destê yekî ji wan
 girt, xist bin milê xwe û nie da dû Ewa Kumlin, ku
 hem bi Peter Curman re organîzatora gerê bû, hem jî
 jina konsolosê Swêdî yê Yunanîstanê bû. Wê da pêşi-

ya me û em ber bi otobusan ve birin. Wê li gora hej-
mara me otobus hazir kiribûn. Ez û Rolf Ejvegård li
kêleka hev rûniştin. Jan Myrdal û Gunn Kessle jî li rê-
za pişt me rûniştin. Hingî ji bo bîranînê min xwest ez
resimekî Jan Myrdal û Gunn Kessle bikişînim. Gava
min berê kameraya xwe bi wan vekir, mîna ku ew
poz bidin wan li kameraya min nihêrîn. Min du-sê re-
simên wan kişandin û ez tavilê daketim jêr û min ji
pêşiya otobusê jî resimekî rêwiyên di otobusê de ki-
şand.

Bicîhbûna di otobusan de zêde nekişand, her tişt bi
disiplîn û bi rêk û pêk bû. Ewa Kumlin hinek agahda-
rî dan me û şifêr ber bi otobusê ve ajot. Herçiqas Yu-
nanîstan welatekî Ewrûpayî ye jî, dîsa bi tarfîka xwe,
bi mirovên xwe, bi tevgera xwe mîna asyayîyan an jî
mîna rojhilata navîn xuya dike.

Bi xêra kirîlî ez hewl didim ku hinek tabloyên li ser
dikanan bixwînin, lê ez dikim nakim ez bi ser nake-
vim. Ji rêza pêşiya min du nivîskarên swêdî ku ez ê
wan di pêvajoya gerê de nas bikim, dest pê kirine û bi
hev re bi yunanî dipeyivin. Hingî ez dilê xwe dibijînim
şarezabûna wan ya fêrbûna zimanan. Nivîskarê li kê-
leka min meraq dike bê ez jî yunanî me. Gava ez dibê-
jim ez kurd im, ew jî kêfa xwe tîne û dixwaze bi min
re li ser Tirkiyeyê sohbetê bike. Paşê berê sohbetê me
dadigere ser gera Derya Reş û girîngiya gerên wilo.

Em digihîjin ber hotelê. Hinek otobus berî me gihîş-
tine, hinek jî piştî ku em dadikevin û çentê xwe dikişî-

nin hundirê hotelê, tên. Gava ez çenteyên xwe hildigirîm û derbasî hêwana hotelê dibim, ez çav li gelek rûyên nû û nenas dikevim. Min fêhm kir wê ew jî nivîskarên ku ji welatên din hatibin. Ez nizanim bê kî ji kîjan welatî ye, lê dengên gelek zimanan tê bihîstin. Rûsî, bûlgarî, almanî, norvecî, fîlandî, danûnarkî, swêdî, îngilîzî û gelek zimanên din. Her kes hazir e bi hev re bipeyive, loma hema ku çavên me li hev dikevin em bi ken silavê didin hev û mîna ku em ê hefteyekê bibin endamê malekê, em nêzîkî hev dibin. Dorek dirêj li ber resepsiyonê çêbûye. Ez jî bi çenteyê xwe dikevim dorê. Ez dînerim ku Anette Kullenberg li pêşiya min e. Min bi sedan car resimên wê yên mezin di rojnameya Aftonbladetê de dîtibû. Ew nivîskareke Aftonbladetê ya berdewam bû. Di hemû salên ku min Aftonbladet dixwend de, min bi tenê çend caran nivîsên wê xwendibûn. Min hebekî din jî xwe nêzîkî wê kir û min xwest ez pê re bipeyivim. Lê hê berî ku ez tişteki jê re bibêjim, ew bi min re peyivî. Gava em bi balafirê ji Swêdê bi rê ketibûn, wê ez dîtibûm, loma ew dîrek bi swêdî bi min re peyivî. "Pir kes hatine" wê got. "Ez bawer dikim wê gereke xweş be". Ez jî bi xweşbînî nêzîkî gerê û fikra lidarxistina gerê bûm. Anette bi min mîna serxweşan hat. Lê gava min hebekî pê re sohbet kir û paşê jî ew nas kir, min dît ku xisleta wê wilo ye.

Her ku diçû hundirê hêwana hotelê bêtir dihat dagirtin. Çarsed nivîskarên ji sih welatî li wê hotelê dici-

viyan. Me bi zorê xwe gihand resepsiyonê û kilîtên xwe stendin. Organîzatoran berê organîze kiribûn. Her tişt ji xwe ber dimeşiya. Tu kelem, tu serêşî der-nediket. Lê tiştê ne bi dilê min ew bû, ku me odeya hotelê bi yekî din re par ve dikir. Piştî ku bi alîkariya xebatkarên hotelê min çenteyên xwe bi esansorê bir odeya xwe ya qatê çaran, bi kurtedemekê, min dît wa ye Alexander jî hat. Êdî min Alexander nas dikir, çawa be, di pêvajoya rêwîtiya balafirê de me gelekî sohbet kiribû û perdeya şermê ji ser rûyê me rabûbû. Mîna ku kêfa Alexander jî hat ku ez û ew em ê odeyê bi hev re par ve bikin. Piştî ku Alexander çenteyê xwe bi cih kir û sola xwe ji pê kir da lingên xwe bişo, zengilê telefona odeya me lêket. Min rahişt ahîzeya telefonê. Ya ku telefon dikir jinek bû, gava wê navê Alexander got, min telefon dirêjî Alexander kir. Alexander bi kêf hat ser telefonê. Mîna ku haya wan ji hev hebû. Piştî ku Alexander peyva xwe xelas kir, got ku ew ê îşev here mala dosta xwe razê û ew ê sibehê were hotelê bi me re taştê bixwe. Herçiqas wî di derbarê jinikê de tiştêk ji min re negot, lê bi min mîna kevnêvînekê hat. Alexander zêde nema, te digot qey ew ji doh ve li benda wê telefonê bû. Piştî ku Alexander derket, ez di odeya xwe de azad mam. Min derî girt, perde kişand û ketim serşokê. Min serê xwe bi lez şuşt û ez daketim bara binê hotelê. Bar hebekî bêdeng bû, min texmîn kir ku hê zû ye, lê min dîsa jî ji xwe re bîrayek xwest û ez li ser kursiyêke bilind ya li ber barê rûniştim û

min bîraya xwe vexwar. Piştî bîra dudan nivîskarên me hêdî hêdî ji odeyên xwe daketin jêr.

Ez paşê ji bo xwarinê çûm restoranta binê hotelê. Restoran tije bû. Ji bilî rêwiyên nivîskar, gelek grekî jî rûniştibûn û dixwarin. Herçiqas tevger û peyv û xwarina grekiyan ji hevalên min re egzotîk dihatin jî, lê min bêtir xwe perçeyek ji wan didît. Tevgera wan, awayê peyva wan, xwarinên wan bêtir mîna yên me bûn.

Ez bi tenê li ser maseyekê rûniştim û min bi îngilîziya xwe ya kulek, izgara û birinc xwest. Hê min xwarina xwe xelas nekiribû, ji ber nebûna cih, yekî destûra parvekirina maseyê ji min xwest. Ew rûnişt û bi îngilîzî ji min pirsî bê ez ji koma nivîskaran ya kîjan welatî me. Gava wî bihîst ez ji Swêdê me, ew bi min re bi swêdî peyivî. Paşê jî gava min jê re behs kir ku eslê min kurd e û ez ji Kurdistana Tirkîyeyê me, wî dest bi peyivandina tirkî kir û bi hinek gotinên kurdî jî dizanîbû. Navê wî Theo bû û ew bi bisiklête ji Swîsreyê hatibû. Ew ê jî bi me re bi Keştiya Derya Reş bigeriya. Di sohbeta saetekê de, ez têgihîştim ku ew bi şeş zimanan dizane û xwe mîna dostekî kurdan dida nîşandan. Wî polîtîkaya tirkan ya li hemberî zimanê kurdî pir bêmane didît.

Di pêvajoya şevê de, Theo bi gelek kesan re bû dost. Ew bi swêdiyan re bi swêdî dipeyivî, bi almanan re bi almanî, bi îngilîzan re bi îngilîzî dipeyivî.

Min paşê jî dawiya şeva xwe li bara hotelê bi du ni-

vîskarên danmarkî re buhurand.

Digel ku min ji resepsiyonê xwestibû ew min şiyar bikin jî, dîsa tu nemabû ez di xew de bimama. Hema min bi lez avek li ser û çavên xwe kir û ez ji bo xwarina taştê daketim jêr. Restoran tije bû. Bi gelek zimanan dihat peyivandin, mêvan şên bûn. Ez çûm ber bufeyê û min ji xwe re ji bufeyê xwarin hilbijart; min sênika xwe jê dagirt û ez li ser maseyeke ku du mêr û jinek lê rûniştibûn, rûniştim. Ew alman bûn, yek ji mêran şaîr bû, jin û mêrê din jî di radyoyê de dixebitîn. Piştî taştê li gora agahdariyên rêber, me çenteyên xwe derxistin û em derketin ber deriyê hotelê. Ji bo ku ez navê hotelê di bîra xwe de bihêlim, ez çend gavan ji ber derî bi dûr ketim û min navê hotelê xwend. Navê wê *St. George Lycabettus* bû. Ew nêzîkî Akropolîs bû û mirov dikaribû ji pencereyên wê Atînayê mîna wêneyekî bibîne.

Hîna wilo çend otobus kişiyan ber hotelê. Me bi lez çenteyên xwe bi cih kirin û em siwar bûn. Dîsa bi tesadufî ez û Rolf Ejvegård li kêleka hev rûniştin. Em herdu jî bi wê tesadufê kenyan. Gava wî xwe bi min da naskirin, hat bîra min ku wî zêdeyî bîst pirtûkî nivîsandiye û ew li unîversîteya Linköpingê profesoriyê dike. Hem me sohbet dikir, hem jî me di camên otobusê de li der û dora xwe dinihêrî. Em di kuçeyên teng re derbas dibûn, em pêrgî kamyonên bi bar û zarokên ku li ser cadeyan baz didan, hatin. Xaniyên biçûk yên spî û bi pencereyên hêşin spehî xuya dikirin.

Em li dora saet dehan gihîştin keştiya xwe. Navê keştiya me *World Renaissance* bû. Peter Curman, serokê Yekîtiya Nivîsakerên Swêdê û Ewa Kumlin li keştiyê bi xêrhatiniyê didin me. Ez di keştiyê de çavên xwe li Mehmed Uzun digerînim. Ji ber ku min ew li Atînayê jî nedît, diviyabû ew ji Tirkiyeyê digel delegasyona tirkan hatiba. Hîn wilo ez dibînim ku ew bi yekî esmer re ji wê de tê. Yê ku pê re ye mîna ku min nas dike, ji dûr ve dikene û ber bi min ve tên. Ez çiqas tînim bîra xwe ez wî nas nakim. Hîn berî ku ez û Mehmed Uzun destên xwe bidin hev, ew peyayê esmer min hemêz dike û bi dostaniyeke germ min dişidîne. Mehmed Uzun me bi hev dide naskirin. Gava ez dibihîzim ew Ordîxanê Celîl e û digel delegasyona rûsan hatiye, gelekî kêfa min tê. Kekê Ordîxan careke din jî min hemêz dike, kêfa xwe gelekî ji min re tîne, pesnê min dide û dibêje ku wî ji salên 80yê ve navê min bihîstiye. Ez jî bi xebata wî û bi xebata malbata Celîlan xwe serbilind hîs dikim û bi dostaniyeke mîna dostaniya wî nêzîkî wî dibim. Em çend deqîqeyan li ser lingan bi hev re dipeyivin, lê Mehmet Uzun pir meşgûl xuyaye, ew destûrê ji me dixwaze û diçe. Ez û Ordîxanê Celîl bîskê rûdinin û ji xwe re dipeyivin. Digel ku em bi hezaran kîlometre ji hev dûr, li welatên cihê, bi kulturên cihê gihîştibin jî dîsa tu dibêjî qey em zarokên malbatekê ne; aliyên me yên hevbeş gelek in. Em li ser kurdan, li ser rewşa kurdan û li ser ziman û edebiyata kurdî sohbetê dikin. Ew dibêje ku wî çend hejmarên

Nûdemê dîtine, lê gazinan dike ku Nûdem ji wan re nayê şandin. Ew xwe bi Nûdemê serbilind dike û dibêje ancax kovarên wilo dikare ziman û edebiyata kurdî li ser lingan bihêle.

Paşê ji me re tê gotin ku divê em herin li resepsiyonê navê xwe binivîsînin û kilîtên odeya xwe bigirin. Ez hêvî dikim ku ger her yekî me odeyekê nedin me, ez û kekê Ordîxan odeyê bi hev re parve bikin. Gava ez kilîta xwe distînim û ez li lîsteya navan dinihêrim, ez dibînim ku ez û şairê tirk Özkan Mert dê di eynî odeyê de bin. Ez Özkan Mert bi şairtiya wî nas dikim. Me li Stockholmê çend caran hevdu dîtiye, lê dostaniyeke me ya xurt çênebûye. Tenê gava em li hev rast hatine, me silav li hev kiriye. Ez û Ordîxan, em ji bo dîtina odeyên xwe diçin. Ez du qatan dadikevim jêr, her qatek û navekî wê heye. Navê qatê yekê *Venus* e. Navê qatê me *Poseidon*, navê qatê bin me *Dyonisos* û navê qatê herî bin jî *Nereus* e. Navê hêwana jor jî *Apollo* ye. Navê her beşeke keştiyê mîtolojîk e. Navê Xweda û qehremanên mîtolojiya Grekiyan e.

Piştî ku ez çenteyê xwe bi cih dikim û hebekî odeyê tev didim, ez derdikevim jor, hêwana Apolloyê. Ez dibînim Ordîxanê Celîl jî hatiye. Ji ber ku wê serokê Yekîtiya Nivîskarên Swêdê Peter Cuman, peyva bixêrhatinê bike, her kes piştî ku alavên xwe li odeyên xwe bi cih dikin, ji bo guhdarîkirina Peter Curman têne jor. Peter Curman bi dostanî dest bi peyva xwe dike û ji dil bixêrhatinê dide hemûyan. Ew dibêje em hemû be-

şek ji Ewrûpayê ne. Lê em ne konsolosên welatan in, em nivîskarên serbixwe ne, em bi tenê ji xwe û ji jiyana xwe berpirsiyar in. Em nivîskarên di keştiyekê de ne. Berî bi pênc salan, navê welatê we gelean tenê ji me re navek bû; Estonya, Lîtaun, Polanya, Romanya, Bûlgaristan... Ew navan dihejmêre û berpirsiyarên delegasyonên welatên cihê dide naskirin. Ji Ukrayna sih nivîskar beşdar bûne û serokê wan Yury Pokalchuk e. Yury ji nivîskarekî wêdetir dişibe dengbêjekî Rockê. Porê wî yê dirêj û xelekî li nava piştta wî dikeve. Ew bi îngilîzî "Her tiştî bi Keştiya Vikingan Argos dest pê kiriye" dibêje û kêfa Swêdiyan tîne.

Keştiya me li dor saet yanzdehan giran giran radibe û di nava pêlên Derya Reş de avê dijene. Keştiya me mîna dergûşeke bajarvaniyê me dihejîne. Çarsed nivîskarên ji sih welatên cihê, mîna zarokên malbatekê bi hev re didin û distînin. Kes guh nade rengê hev, emrê hev, îdeolojiya hev. Digel ku nivîskarên ji gelek welatên dijminên hev beşdar in jî, ji berdêla dijminatîyê dostanî difûre. Lê tewra nivîskarên welatên kevnesosyalîst min ecêbmayî dihêle. Gelek ji wan bi xurtî antî komunîst in. Ew bûne nasyonalîstên tûj. Gava derengê rojê min firsenda peyvê bi hin nivîskarên ukraynî re dît, ez têgihîştim ku sempatiya gelean ji wan ji rastên ekstrem re heye. Gava min sedema vê yekê ji Ordîxanê Celîl pirsî, wî ew tewra wan bi zilma Stalîn ve girêda. Lê paşê ez û Ordîxanê Celîl gihîştin wê baweriyê ku hilweşandina Sovyetê ji kurdên Sovyetê re xe-

rab bû. Ji ber ku milletên din komarên xwe ava kirin, xwediyên welatan bûn, bûne sermiyanên xwe; lê bi tenê kurdên kevnesovyetê bê cih û war man, şerpeze û perîşan bûn, gelekên ji wan riya azadî û jiyaneke xweş di derketina derveyî Sovyetê de dîtîn. Bi gotineke din, kurdên kevnesovyetê ji hev de ketin, perçe bûn.

Di keştiyê de, her êvar semîner û mînaqêşeyên li ser mafê mirovan, azadiya nivîskarên, problemên etnîk û şevên şîrxwendinê hebûn. Gava ji bo ez odeya xwe nîşanî Ordîxanê Celîl bidim, em daketin jêr, min dît ku odeya min tije tirk bûye, ji dixana cigaran çav çavan nabîne. Min henekek bi wan kir û got: "Dagirkirina Kurdistanê ne bes bû we odeya min jî dagir kiriye". Ew kenîyan û cih dane min û kekê Ordîxan. Cara pêşî min Can Yücel li odeya xwe dît. Riha wî ya spî û dirêj, simbêlê wî yê spî ku ji dixana cigarê zer bûbû, porê wî yê dirêj tam rengê şaîrekî gerdûnî didayê. Wî tişteke got, lê min fêhm nekir. Zimanê wî bi zor digeriya. Qedeha wî ya vodka yê di dêst de bû û texmîn kir ku min jê fêhm nekir. Ew dîsa peyivî, min vê carê bi zorê jê fêhm kir. Wî got, pir baş e ku kurd jî di vê gerê de hene. Min jê re qala şîra ku wî ji bo bîranîna Musa Anter nivîsandibû û min ew wergerandibû kurdî û di hejmarê *Nûdemê* ya çaran de weşandibû, kir. Wî kêfa xwe anî. Min jî hema ew hejmar ji çenteyê xwe derxist û ji wan re kurdiya wê xwend. Wî got, Musa Anter mirovekî mezin bû, ew ji bo bira-

tiya kurd û tirkan qenc bû; û got, ji kuştin û pasîfkirina mirovên qenc re kes di ser tirkan re tune. Yekî din ku ji min re ne xerîb bû, di nava wan de hebû. Çiqas min anî bîra xwe jî, nehat bîra min. Lê wî got ku ew carekê hatibû Swêdê û me hevdu di cenazeyê kurdekî de dîtibû. Hingî hat bîra min ku ew Ferîdun Andaç e û me hevdu li Swêdê dîtîye. Yeke jin jî ku bi delegasiyona Almanayê re hatibû, xwe bi min mîna kurd da naskirin. Ew jî Arzû Toker bû. Keçeke jîr bû. Ji dora Ruhayê bû, lê ji zûde li Almanayê dima. Herçiqas wê eslê xwe bi kurdan ve girêdida jî, dîsa ew ne mîna nivîskarên ku bi kurdî dinivîsînin, kurd bû. Me bîskê sohbet kir, hinek wîskî vexwar û paşê ji bo guhdarîkirina şîra grekî em derketin jor. Ji gelek çalakiyên di keşiyê de, yek jî her êvar xwendina şîran bû. Piraniya şîran bi zimanê orjînal û bi wergerên îngilîzî dihatin xwendin. Cara pêşî min di wê keşiyê de herî pir ji guhdarîkirina şîran hez kir. Di tarîtiya şevê de, di nava pêlên Derya Reş de, dengê xwendina şîran hîseke Xwedayî dida mirov. Bê ku mirov ji naveroka şîrên bi zimanên orjînal fêhm bike, deng û awaz, mîmîk û tevgerên şîran li ber çavên mirov pêxemberane dibin.

Piştî xwendina şîran jî, peyayekî grekî derket ser sehnê û li bûzûkî xist. Hin awazên wî bi tirkî bûn. An jî bi eslê xwe grekî ne, lê tirkan jî gotine. Her çawa be wî xweş kir û hin hezkirên reqsê, rabûn ser xwe û mîna lîstika *Zorba* reqisîn.

15ê Çiriya-Paşîn, 1994

Keştiya me nêzîkiyê li Stembolê dike. Lê ew ê li Stembolê nesekine û biçe Odessayê. Di vegerê de em ê riya xwe bi Stembolê bixin. Ez bi lez dadikevim jêr, radihêjim kameraya xwe, li ser lingan çend qurt wîskî vedixwim, ji bo ku necemidim çakêtê xwe li xwe dikim û derdikevim derve. Gava ez xwe digihînim der, ez dibînim ku derveyê keştiyê tije bûye. Ez bi zorê ji xwe re cihêkî çêdikim û li dûmenê Stembolê dinihêrim. Bêî ku mirov li problemên hundirîn bifikire bajarê Stembolê xweş dixuye. Ez ji Stembolê hez dikim, bi tirkî jî dizanim, lê dikim nakim dilê min lê vênabe. Dîsa jî ez çend resimên Stembolê dikişînim. Nivîskareke swêdî nêzîkî min dibe, "tu têyî welatê xwe, niha kêfa te li cih e" dibêje. Ez li ser lingan jê re kurtesemînerêkê didim û behsa welatê xwe dikim. Ew serê xwe dihejîne, lê zêde kûr pê de naçe, dixwaze tama wî dûmenê Stembolê derxîne. Keştî û qeyikên bi alên tirkî pêçayî di ber me re dibuhurin. Orhan Pamuk destê xwe ber bi Stembolê ve dirêj dike û ji nivîskarekî norvecî re bi îngilîzî tiştinan dibêje, lê dengê wî baş nayê

min. Gava ez dixwazim cihê xwe xweştir bikim, ez nêzîkî li nivîskara swêdî Sigrid Kahleyê dikim. Keştiya me jî piştî xwe dide pira Galatayê, Eminönüyê û Yemî Camiyê, ku di sala 1663an de hatiye lêkirin. Em jî Rumeli Hisarê jî dibuhurin, em êdî hem Stembola Asyayê hem jî ya Ewrûpayê dibînin.

Kostis Moskofê grekî ku bi salan li Kahîreyê yawer-tiya çandê kiriye û tibabek jî edebiyata erebî û îbranî wergerandiye grekî, jî Sigrîdê re dibêje: "Grekland di navbera Asya, Afrîka û Ewrûpayê de pirek e." Ew behsa helenîzma asyayî û tesîra wê ya hezar salî dike. Ew dibêje, em berhemên bajarvaniya helenîzmê ne. Gava çavên me bi hev dikevin, ez jî di maneya erê de serê xwe ber bi jêr ve dihejînim. Lê gava kurd û rewşa kurdan tê bîra min, ez xwe nagirim û dibêjim, yên ku jî Asya navîn hatine ne zarokên vê bajarvaniyê ne. Ew jî serê xwe dihejîne. Sigrid Kahle geh li min dinihêre, geh li wî dinihêre; daxwaza min fêhm dike, lê zêde tiştekî nabêje.

Di wê navê de Mario Levi ku bi eslê xwe cihû ye û çîroknivîskarekî zimanê tirkî ye, xwe nêzîkî min dike. Ew bi xwe li Stembolê dijî, jî min re hinekî behsa Stembolê dike, behsa trafîka wê dike, behsa jiyana wê dike, gazinan jî nebûna avê dike.

Gava em vedigerin hundirê keştiyê, ez jî xwe re fîncanek qehwe dadigirim û diçim li ber pencereyekê rûdinim. Hew ez dibînim Orhan Pamuk jî tê, silavê dide min û li ba min rûdine. Ew cigareyekê jî pakêta xwe

derdixe û pê dixe. Ez sohbetê vedikim, li ser rewşa Tirkîyeyê û rewşa edebiyatê li Tirkîyeyê hin pirsan dipirsim. Ew hem ji rewşa Tirkîyeyê, hem jî ji tunebûna xwendevanan bi gazine. Tevî ku kitêba wî ya nû *Yeni Hayat* li gora şerdên Tirkîyeyê bêhawe pir hatiye firotin jî, ew dibêje garantiya wan xwendevanan tune ye. Herçî li ser rewşa Tirkîyeyê ye, ew dixwaze em nivîskarên kurd û tirk bi hev re komîteyekê çêbikin û ji bo rawestandina şer û anîna demokrasîyê bixebitin. Ez jî fikra wî maqûl dibînim û ji bo têkiliyan em adresên xwe didin hev.

Êvarî, mîna her êvaran şûr tên xwendin. Lê vê êvarê, bi navê nivîskarên girtî ye.

Ev mijareke wilo bû ku herkesê di keştiyê de eleqeder dikir. Ji ber sedemên polîtîk dijminatîyên mezin di navbera beşdarên ji welat û kulturên cihê de derketibûn. Berberî di navbera rûs û ukrayniyan de hebû. Problem di navbera tirk û yunan de hebû, problem di navbera kurd û tirkan de hebû û herweha problem di navbera gelek grûb û zimanên cihê de hebûn. Lê wê îşev li ser problemên etnîk yê hin welatan bihata peyivandin. Ji ber ku piraniya beşdaran ji welatên kevnesosyalîst bûn, di semîner û mînaqeseyên îşev de jî dîsa giranî li ser problemên paşerojê yê welatên kevnesosyalîst bû. Ukraynî li hemberî rûsan ne zêde kêfxweş xuya dikirin. Ji ber ku hem di şevê de diyar dibû, hem jî di rûniştin û sohbetên me yê şexsî de diyar dibû ku rûsan di dîrokê de xwestine ukrayniyan asîmîle

bikin û zimanê xwe li ser wan ferz bike. Li gora agahdariyên ku hinek nivîskarên ukraynî dan me, di dema desthilatdariya Çar de zimanê ukraynî qedexe bû û armanca desthilatdariya Çar ew bû ku di pêvajoya dîrokê de ukrayniyan bi temamî asîmîle bike. Lê piştî şoreşa bolşevîkan Lenîn ew qedexebûna li ser ziman û kultura ukraynî rakir û mîna ziman û kulturên gelek komarên din riya pêşdexistin û vejandinê li ber ziman û kultura ukraynî jî vekir. Piştî desthilatdariya Stalîn dîsa zordestiyek li ser nivîskar û entelektuelên ukraynî dest pê dike. Ev zordestî ne bi tenê li ser nivîskar û entelektuelên ukraynî dom dike, herweha li ser gelek milletên cihê dom dike. Herçiqas di wan salan de bi armanca propogandaya sîstema Sovyetê, desthilatdariyê hin mafên weşanê dabû kurdan jî, dîsa zordestiyek û hewayeke terorî li ser hin nivîskar û entelektuelên kurdan hebû. Lê gava mirov rewşa Tirkîyeyê û welatên din yê ku welatê kurdan dagir kirine, dinihêre û wan perçeyên Kurdistanê beramberî rewşa kurdên kevnesovyetê dike, dîsa mirov gelekî dilê xwe bi rewşa Sovyetê xweş dike. Ji ber ku dema ku li Sovyetê bi armanca propogandaya Sovyetê be jî, rojname derdiket, gava radyoya kurdî ya Dengê Êrîvanê hebû, li Tirkîyeyê kurd di bin pêleke asîmilasyonê ya xurt de bûn. Ez û Ordîxanê Celîl li ba hev rûniştibûn û me li şîrxwendina şairên ukraynî guhdarî dikir. Piştî wê jî şairên abazî û gurgî bi hev re derketin ser selneyê û şîrîrên xwe xwendin. Ji xwe taybetmendiyeke keştiyê jî

ew bû, ku nijad û neteweyên cihê çiqasî zilm li hev kiribin jî, li hemberî hev bi awayekî mirovî tevbigerin, li hemberî hev bêhnfireh bin, dûrî dijminatî, gir û nefretê bin.

Min di destpêkê de jî gotibû ku piraniya şûran bi zimanê orjînal dihatin xwendin, hinek ji wan jî li ser lîngan li îngilîzî dihatin wergerandin. Lê min bi xwe, digel ku min îngilîziya wan ji zimanê wan î orjînal baştir fêhm dikir, bêtir ji xwendina bi zimanên orjînal hez kir.

Ji ber ku şev şeva "nivîskarên girtî" bû, toleransa nivîskaran ya li hemberî hev jî zêdetir bû. Di dawiya şeva ku bi xwendina şûran, bi sohbet û mînaqêşeyên li ser ziman û nasnavê, ji aliyê berpirsiyarên delegasiyonên cihê, ji bo azadiya ramanê, azadiya çapekîniyê û azadiya nivîskar û şairan deklerasiyonek hat nivîsandin. Ev deklerasiyona ku ji aliyê hemû berpirsiyarên delegasiyonan ve hate îmzekirin, ji keştiyê bi faksê ji serok û serokwezîrên Emerîka, Almanya, Fransa, Bosniye, Bulgaristan, Finland, Danmark, Estonya, Gurcistan, Yunanistan, Izlandiya, Polanya, Israîl, Romanya, Tîrkiye, Portekîz, Swêd, Swîsre, Rûsya, Sirbîstan û Ukrayniyayê re hat şandin. Deklerasiyona bi zimanê îngilîzî weha hatibû nivîsandin: "Em ji we tîka dikin ku hûn ê li hemberî mafê mirovan û mafê axaftin û gotinê bi rêz bin û herweha kesên ku ji van mafan bêpar hatine hiştin, ji bo gotina xwe hatine girtin û di girtîgehan de ne, wan bigihînin azadiya wan."

Piştî ku min dît ev deklerasiyon ji Tirkiyeyê re jî hate şandin, bêhna min fireh bû û ji aliyê wijdanî ve ez rehet bûm û ji bo kêfxweşiya xwe ez çûm ba Can Yücel ku li cihê xwe yê hertim rûmîştibû û vexwarina xwe vedixwar. Can Yücel digel temenê xwe yê mezin û digel ku ewqasî vedixwar û bêî xew dima jî, dîsa li ser xwe bû, dîsa bi awayê xwe henek dikir. Gava ez çûm ba wî, wî destê xwe li piştî min xist û bi destê din jî ji bo xwestina vexwarinekê bangî garson kir.

Min vodkayek sade xwest û heta derengê şevê min bi Can Yücel re sohbet kir.

16ê Çiriya-Paşîn, 1994

Keştiya me di nava avê de bi giranî me dihejîne. Ji ber lorandina keştiyê, gelek zarokên wê, gêj dibin, dilê wan dixelin; loma ji bo ku ew pêşî li gêjbûn û dilxelandina xwe bigirin, wan ji ba doktorê keştiyê tiştêk bi binê guhê xwe ve zeliqandine. Ez pêşî nizanîm bê ew çi ye, paşê ez ji yekî dipirsim û ew kes min li ber dixê.

Baş e, digel ku ez ewqasî vedixwim, ewqasî bêxew dimînim û ewqasî bi mirovên cihê re hevdu dibînim û bi zimanên cihê dipeyivim, dîsa jî problemeke min ya gêjbûn û dilxelandinê nîne. Ew yeka ha min dilşa dike. Ez bi wê dilşabûnê bi Ingmar Rhedin re derdikevim banê keştiyê. Gava em derdikevin derve, ez dibînim ku çawa keştiya me bi xurtî avê dijene. Çavên min ji dûr ve li gelek keştiyên leşkerî dikevin. Ez pêşî fêhm nakim bê ew çi keştî ne, hewayeke şer heye. Ez bi meraq ji Ingemar dipirsim, ew ji min re dibêje ku tatbîqat e. Lê bala min li qibrisî û yunaniyan e. Herçiqas rûyên wan bi ken bin jî, di xetên rûyên wan de nerazîbûnek dixuye. Ez xwe bi xwe dibêjim, ger tatbî-

qat bikirana jî diviya bû ji bo vê keştiya ku çarsed nivîskar û bi dehan rojname û televizyon hilgirtine, tatbîqat li paş bixistina. Lê belkî jî karbidestên Tirkiyeyê ew tatbîqat mexsûs xistibûn wê rojê û xwestibûn pê rewşenbîr û nivîskarên dinyayê jî çavtirsandî bikin.

Keştiya me xwe digihîne Odessayê. Herçiqaş em di keştiyê de bi endamên welatên kevnesosyalîst re bûne dost jî, dîsa bi kurtepişt em dibihîzin ku divê mirov li xwe miqate be, pereyên zêde bi xwe re negerîne û bi tenê negere. Gelek ji me ziravqetiyayî dibin. Lê em dîsa jî ji xwe bawer dadikevin, paseportên xwe didin polîsan, ji berdêla paseportê kaxezeke vîzeyê distînin û derdikevin. Dîsa mîna hertim otobus hazir in. Yê ku nexwazin tevî gera bajêr ya deverên dîrokî bibin, ew dikarin bi serê xwe li bajêr bigerin û êvarî di wextê xwe de vegezin keştiyê. Ez û Can Yücel jî bi hev re dikevin otobusekê. Otobus berê me bi bajêr vedike û keçika zirav û dirêj ku qapaxên çavên xwe bi boyaxeke şîrkî seyandiye bi îngilîziyeke devoka rûsan bi destan der û dorê bi me dide naskirin. Ew behsa dîrok û adetên bajarê Odessayê dike. Dibêje nifûsa wê milyonek û dused hezar e. Ji ber ku bajar li qiraxa deryayê hatiye avakirin ji sedî hejmareke mezin ya odessiyan debara xwe bi karên bi deryayê ve girêdayî dikin. Li Odessayê li dor dused fabrîkeyên cida hene. Di van fabrîkeyan de metal, radyo, konserve û xwarinên cihê û gelek tiştên din çêdibin. Navê Odessayê ji Odessosa yunanî tê. Ew di dema xwe de koloniyeke Yunanîsta-

nê bû. Keçika rêber dibêje ku bajarê Odessayê bajarekî kozmopolît e, li vî bajarî ji gel û milletên cihê mîna; yunanî, ermenî, bûlgarî, îtalî û cihû dijîn û ji sedî çilê nifûsa Odessayê jî ji rûsan pêk tê. Can Yücel bi gotinên rêberê aciz dibe û di ber xwe de dibêje ku ev bajar bi eslê xwe bajarê tataran e, lê we hemû tatar an kuştine an jî bi darê zorê surgun kirine.

Ji ber kozmopolîtîbûna bajêr, digel ku nasyonalîzma ukraynî gelekî xurt e, mirov li vî bajarî zêde pêrgî wê nasyonalîzma xurt nayê. Odessa bajarekî duzimanî ye. Odessa berê bi dibistanên zimanê cihê navdar bû. Bîst dibistanên cihûyan hebûn, niha şêst dêrên ortodoks û bi çendan dêrên katolîk û mizgeftê li Odessayê heye.

Lê ji ber ku kêm zêde li eynî welatî eynî tiştî dibêjin mirov ji bîr dike û loma jî êdî tiştên ku dibêjin herçiqas balkêş bin jî, zêde bala mirov nakişînin. Yê min jî, heta ji min tê ez di deftereke biçûk de notan digirim, bi kamerayê resimên cihên balkêş dikişînim û li gora dora fîlm navê cih û deveran di deftera xwe de not digirim. Gava otobus me digihîne ber dêrekê û em dikevin hundirê dêrê, ez dibînim ku Can Yücel aciz dibe. Ez dikevim bin milê wî û bi tirkî sedema acizbûna wî jê dipirsim. Can Yücel di ber xwe de bi uslûba xwe sixêfekê ji keçika ciwan ya rêber re dide û dixwaze ku em dev ji wan berdî û bi serê xwe li bajêr bigerin. Herçiqas bêî ku ew ji rêberê re bibêje û dikeve rê û diçe jî, lê ez xwe digihînim rêberê û ji bo ew me me-

raq neke, ez destûra gera bi serê xwe jê dixwazim û xwe digihînim Can Yücel. Can Yücel di ber xwe de bi henekî hinek xeberan dide û dibêje, meyxane ji dêrê çêtir e, em ji xwe re meyxaneyekê bibînin û hinek vodka vexwin. Ji roja ku em li keştiyê siwar bûne, ez li vexwarina Can Yücel matmayî dimînim. Ji vexwarinê zimanê wî nagere, lê dîsa jî li ser hişê xwe ye, dizane bê çi dibêje, dev ji qerf û henekên xwe bernade. Bê ku em bajêr nas bikin, em berê xwe bi aliyekî vedikin û bi hêviya ku em ê xwe bigihînin cihekî vexwarinê em hêdî hêdî dimeşin. Hewa hebekî sar e, dinya ne zêde vekirî ye, xanî, dikan û riyên Odessayê bi min bê reng û çilmisî tên. Tiştê ku bala min dikişîne, li welatên kevnosoyalîst, xanî, dikan, mirov û bi taybetî jî keç û jinên wan dişibin hev. Wekheviyeke bi wî awayî li ber çavên mirov dikeve.

Gava em piştî meşa bi deh-panzdeh deqîqeyan nagihêjin nava sûkê, em têdigihjên ku me berê xwe bi devereke şaş vekiriye. Loma ez nêzîkî xortekî ku ji hember tê pirsra meyxane an jî bîraxaneyekê dikim. Xort bê ku zêde pirsra min meraq bike, milên xwe dihejîne û bi riya xwe de dimeşe. Paşê em digihêjin ber deriyê dikaneke xewle. Em bi du derenceyan dadikevin jêr û vê carê Can Yücel ji pîrejina ku bi kevnikekî sarinceke gemarî paqij dike, dipirse. Tew jinik li me jî nazîvire û bi paqijkirina sarincê ve kulîmekên xwe yên dagirtî dihejîne. Em derdikevin derve. Can Yücel bi hêrs dibêje, "yaho me hemû jiyana xwe ji bo vê mîrata

sosyalîzmê buhurand, lê sosyalîzmê ne tenê insan feqîr kirine, herweha insanetî jî bi wan re nehiştiye.”

Ez dizanim ku ew ji hêrsan weha dibêje. Ji ber ku di sohbetên me de Can Yücel mîna sosyalîstekî dipeyivî û şirove û analizên xwe jî bi perspektîveke sosyalîstî dikir. Ez dixwazim dilê wî xweş bikim, ez dibêjim ”ew bi îngilîzî nizanin loma ew bersiv nadin.”

Wî ji çend kesên din jî pirsî, lê gişan milên xwe dihejandin û derbas dibûn. Min got dibe ku ji lixwekirin, ji por û riha wî ya spî û simbelê wî yê ku ji dixana cigarê qehweyî bûye, dibe ku xelk texmîn dikin ew alkolîk e, loma wî cidî nagirin û bersiva wî nadin; min jî çend caran xwe lê ceriband lê min bi xwe jî tu bersiv negirt, heta ku em bi tesadufî gihîştin ber meyxaneyekê. Digel ku hundirê meyxanê, dîwarên wê pir paqij xuya dikirin jî, mijekî dixana cigaran hundir dagirtibû. Meyxaneyaya ku li dor deh maseyan li hundir hebûn, sê maseyên wê vala bûn û bi qasî deh keç û xortan jî xwe spartibûn dezgehê meyxanê û li ser lîngan vedixwarin. Dengê bilind yê muzîka îngilîzî dikir ku mirov bi dengê bilind bipeyive. Ji rewşa mişteriyên jî dixuya ku ew ji sîstemekê derbasî sîstemeke din dibûn. Ji ber ku berî bi çend salan jî ez li hinek welatên kevnesosyalîst geriyabûm û min bi balkêşî bala xwe dabû lixwekirin, tevger, rabûn û rûniştina wan. Berî ku em herin li ser maseyê rûnin Can Yücel xwest em vodkaya xwe bikin û paşê herin rûnin. Me xwe nêzîkî dezgeha meyxanê kir û min bi îngilîzî şuşeyek

vodka xwest. Keçika meyfiroş ku wê jî tibabek boyax di ser çavê xwe dabû, bi rûkenî, mîna ku dixwest hê bêtir bi min re bi îngilîzî bipeyive û pratîka îngilîziya xwe bike, şûşeya vodkayê ji refa pişt xwe derxist û digel du qedehan danî ber min. Herçiqas min xwest ez peran bidim jî, Can Yücel nehişt, destên xwe xist bêrika xwe, desteyek perên her welatî derket û ji nava wan peran bi dolar heqê vodkayê da. Ji ber ku di keştiyê de em zêde tirsandibûn, min nedixwest kes çav li pereyên me bikevin û bizanibin em biyanî ne. Gava Can Yücel bi dayîna peran mijûl bû, keçîkek ku bi çend tiliyan bi ser min diket, hêdîka xwe bi rîtma muzîkê re dihejand û di awirên wê de xwe pêşkêşkirinek diyar dibû. Heta ku em derbasî dawîya meyxaanê, ser maseya vala bûn jî, dîsa wê li min dinihêrî. Gava em rûniştin û me dest bi vexwarina vodkayê kir, min dît ku dîsa çavê keçîkê li min e. Min jî demekê hem bi Can Yücel re sohbet dikir hem jî li keçîkê dinihêrî. Keçîk jî carinan bi min re dibeşîf carinan jî bi hevala xwe re sohbet dikir.

Gava Can Yücel çend qurt bi ser xwe dakirin, mîna bêhna wî fireh bibe, rehet bû. Ez hingî têgihîştim ku ew pir bi alkolê ve girêdayî ye. Min meraq kir bê çawa dikare ewqasî vexwe û dîsa ewqasî baş binivîsîne û hebûna xwe ya wek şaîrekî Tirkîyeyê yê herî baş biparêze. Min xwe negirt û jê pirsî. Wî got ku herçiqas ew di cîhana xeyalan de bijî jî, dîsa haya wî gelekî ji rastiya mirov û civatan heye. Ji ber ku zimanê wî bi

zorê digeriya û ji ber dengê muzîkê yê bilind carinan min bi zorê ji devê wî fêhm dikir. Her ku şûşa me vala dibû, sohbeta me ya li ser kurdan, li ser rewşa Tirkiyeyê û li ser ziman û edebiyatê xurttir dibû. Min jê gazin dikirin ku nivîskar û rewşenbîrên tirkan ji bo pirsgirêka kurdî bêdeng in, wî jî heq dida min lê li min jî vedigerand û meraq dikir bê ka nivîskar û rewşenbîrên kurdan ji bo ziman û edebiyata kurdî çi kirine. Wî digot ku rast e, haya nivîskarên tirkan ji ziman û edebiyata kurdî nîne, lê haya rewşenbîrên kurdan jî zêde jê nîne. Wî dîsa henekek ji henekên xwe dikir û digot hinek nivîskarên tirkan mîna ku haya wan ji edebiyata kurdî hebe, ji berdêla ku bibêjin "Mem û Zîn" dibêjin "Lîmozîn." Ez dîsa dikenim û dîsa çavekî li der û dora xwe digerînim. Ez demekê ji bîr dikim ku em rêwî ne û divê em hebekî bilezînin da em ji keştiyê nemînin. Tesîra vodka yê jî êdî hebekî xuya dike, ez hem bi hêsantir li keçika li ber barê dinerim û dibişîm û hem jî henekan bi keçika garson dikim. Piştî demekê şûşa me vala dibe. Can Yücel dixwaze em qedeheke din jî vexwin, lê ez dibêjim dereng e û em derdikevin.

Berî rêwîtiyê min ji xwe re plan kiribû ku ez ê di keştiyê de bi hin nivîskaran re hevpeyvînan bikim û paşê wan yek bi yek di Nûdemê de biweşînim. Lê ez negihîştibûm ku ez ji xwe re teybeke biçûk bikirim. Loma min xwest em biçin û bi lez ji min re teybeke biçûk bikirin û paşê li texsiyekê siwar bibin û herin

keştiya xwe. Çawa ku em li kuçê zîvirîn, çavên me li dikaneke teyban ket. Dinya êdî tarî bûbû, bûbû êvar. Piştî saeteke din wê keştiya me bi rê biketa. Em, an ez, bi tirs ketim hundir. Min teybeke biçûk dît û bazara wê kir. Me bi sed dolarî li hev kir, lê gava min sed dolarên dikandêr ji cizdanê xwe derxist û dayê, çend sed dolar jî ketin xwarê, lê min bi lez xwe daqûl kir û rahişt wan û bi lez xistin cizdanê xwe. Min vê carê cizdan nexist bêrîka pantorê xwe ya dawiyê, lê min ew epişand bêrîka çakêt ya hundir. Ez hebekî ji ber du muşteriyên ku di hundirê dikanê de bûn tirsiyam, lê gava em derketin derve, me di cih de texsiyek da rawestandî û me berê xwe da keştiyê.

Romanya, êvara çarşema 16ê Çiriya-Paşîn, 1994

Gava em dikevin hundirê keştiyê, ez çavên xwe li kekê Ordîxan digerinim. Lê ez pêrgî gelek rûyên nas têm, mîna her tim û her roj em silavê li hev dikin û bi hev re dibeşîşin. Ez û Can Yücel xêtir ji hev dixwazin û em her yek diçin odeya xwe. Ez westiya me. Ez xwe li ser piştê davêjim ser nivînê xwe û dixwazim kêlîkekê çavên xwe nerm bikim. Ez tam xilmaş dibim derî vedibe û Özkan Mert dikeve hundir. Ew bi henek "komşû, ma tu radizê?" dibêje. Ez êdî hew dikarim razê. Ez radibim û li ser qeryoleyê xwe rûdinê. Ez û Özkan bîskê sohbetê dikin. Ew hinek wîskî dixê qedehekê û dirêjî min dike. Ez bi spasî radihêjimê û bêî ku qurtekê jê vexwim datînim ser maseya piçûk ya li kêleka qeryole. Em ji hev gera bajarê Odessayê dipirsin. Paşê ez radibim ser xwe, diçim serşokê û dest û ser çavên xwe dişom. Ez hebekî rehet dibim. Gava ez dadigerim hundir, ez dibînim ku îcar Özkan xwe tevî solan li ser qeryoleyê xwe dirêj kiriye û dike xirexir. Ez di dilê xwe de dibêjim, "divê ew jî pir westiya be"

û ez ji qedeha wîskî ya li ser masê çend qurtan vedixwim. Paşê ez bi lez kincên xwe diguherim û ji bo xwarinê hildikişim jor.

Xwarin li du qatên cihê tê servîskirin. Li qatekî bufe ye û li qatê din jî servîs e. Ez carinan li bufeyê dixwim û carinan jî dadikevim jêr û li restorantê dixwim. Her carê jî mirov bi hinekan re li ser masê rûdinê û bi wan re sohbetê dike. Di pêvajoya gerê de hin kesan ji xwe re hinek dost peyda kirine û bêtir ew bi hev re li ser maseyekê dixwin. Gava ez derdikevim jor, ez çav li Ordîxanê Celîl dikevim. Kêfa me herduyan jî tê. Em destê xwe didin hev û vê carê em dixwazin ji bufeyê bixwin. Bêtir jî kêfa kekê Ordîxan ji xwarina bufeyê re tê. Lê paşê bala min kişand ku piraniya nivîskarên ji welatên kevnesosyalîst bêtir dixwestin ku ji bufeyê xwarinê bixwin. Bufe bi qasî deh metreyan li ser dirêjahiyê bû. Her carê çend texlît xwarinên germ û zêdeyî deh texlît jî xwarinên sar hebûn. Wekî din jî, mîna paşxwarin hertim mêwe û hin cûreyên şêraniyê hebûn. Ez û kekê Ordîxan em ketin dora bufeyê û di dorê de jî me hem bi hev re û hem jî bi nivîsakarên li pêş û paşê xwe re sohbet kir. Bi xwarinê re dengê muzîkeke kêr di nava pêlên dengê rêwiyan de winda dibû. Keştî bi rê ketibû. Vê carê jî berê me bi Romanyayê vedikir. Di sala 1990î de jî gava ez bi hevlekî xwe re bi otomobîlê derketibûm gera Ewrûpayê em nêzîkî tixûbê Romanyayê bûbûn lê em neçûbûn Romanyayê. Di pêvajoya rêwîtiya me ya çend rojan de bi des-

bînim ku jin û mêrekî rûs jî li ba Ordîxan rûniştîne. Ordîxan me bi hev dide naskirin. Navê wan di bîra min de namîne, ez bawer dikim navê min jî di bîra wan de namîne. Lê em demeke dirêj, bi zimanê xwe yê kêmlî ser kulturê, edebiyatê, surgunê û pirsgirêka kurdan sohbetê dikin. Tiştê ku em ji hev têngahîjin Ordîxanê Celîl ji me re werdigerîne. Ew dibêjin ku wan hay ji kurdan heye, lê agahdariyên zêde berbiçav di destên wan de nînin. Ew li edebiyata kurdî ya nûjen dipirsin, ez bi şermokî çend nimûneyan didim û dibêjim ku wê hêdî hêdî wergerin rûsî jî. Ez ji nişka ve dibînim ku dîsa Ordîxan ketiye nava xeyalên kûr. Erê ew li ba me rûniştiye, lê awirên wî li devereke dûr e. Gava herdu dostên wî yên rûs radibin, ez dixwazim hebekî di ber dilê wî re biçim û bêim. Derdê kezebê zehmet e. Berî bi demeke kurt wî kurekî xwe winda kiribû. Yê min jî birayê min yê li pişta min li Kurdistanê bûbû hedefa guleyên hovan. Em herdu jî ji dil birîndar bûbûn. Herçiqas me dixwest em xwe zexim nîşan bidin jî, dîsa me nikarîbû xwe ji fikir û ramanên xemgîniyê azad bikira.

Wê şevê, digel pir xewnên tewlomewlo, min zarokatiya birayê xwe jî di xewnê de dît. Mala me li derveyî bajêr bû. Te digot qey ew bajar bi tenê ji bo xewna min hatibû xemilandin. Min di jiyana rastî de tu bajarên wilo xweş, wilo paqij, ji xerabî û kirêtiyan ewqasî şuştî, ji tirs û hêbetan ewqasî dûr nedîtibû.

Pêncşem, 17ê Çiriya-Paşîn, 1994

Em bi roj digihîjin lîmaneke Romanyayê. Gava em ji keşiyê dadikevin, mîna hertim bi xêra Ewa Kumlîn otobus amade ne. Em her hinek ber bi otobusekê ve diçin. Ji bo ku ez bikaribim bi hêsanî der û dora xwe bibînim, ez li aliyê camê rûdinim. Ez hew dibînim ku Sigrîd Kahle jî tê û li kêleka min rûdine. Ez kêfxweş dibim. Sohbeta Sigrîdê xweş e û wekî din jî ew xwediyê zanebûneke kûr e. Ew rohilatnas e û gelek welatên rojhilatê bi ziman, tore û ola wan ve baş nas dike. Herçiqas ez ne bi hemû ramanên wê re bim jî, dîsa em baş li hev dikin. Ji ber ku bavê wê Nyberg jî rohilatnas bû û li ser kurdan jî hin lêkolînên wî hene. Herçiqas Sigrîdê digot ku ew dosta kurdan e jî lê xebatên wê yên di derbarê kurdan de gelekî kêmin. Ez û Sigrîd bi çend gotinan li hal û wextê hev dipirsin û bi peyivandina Andrea rêber, em peyva xwe dibirin. Andrea keçikek zirav û dirêj e. Kirasekî pir kurt lê ye û çîmên wê zirav û dirêj in. Wê jî rûyê xwe di boyaxê de hiştiye. Çend caran pif kir mîkrofona xwe û bi devkenî dest bi axaftina xwe kir. Otobus bi

rê ket. Otobusa me ji bajêr derket û ket riya gundekî. Rê ne qîr û ziftkirî bû, otobus diloqiya. Min dev ji guhdarîkirina Andreayê berda bû û ji xwe re di camê re li der û dorê dinihêrî. Gava em ketin nav rezê tirî welat hate bîra min. Lê paşê tavi lê hat bîra min ku mîha rezên welêt jî hatine şewitandin. Ez dixwazim xwe hebekî ji ramanên şewat, kuştin û koçberiyê bi dûr bixim û ji xwe re li xwezaya rengîn temaşe bikim, lê ramanên min yên hundirîn zora min dibin. Ew rez û xerzikên ku otobusa me mîna marekî di nav re dişemite, bi qasî ku spehî ye, dilê min şa nake. Sîgrîd ji min dipirse ka gelo ev xwezaya ha dişibe xwezaya Kurdistanê an na. Ez dibêjim berê û ew jî mîna ku fêhm dike, serê xwe dihejîne û dîsa li Andreayê guhdarî dike. Gava Andrea behsa çîroka Drakula dike, ez jî guhê xwe didimê û dixwazim fêr bibim ka gelo ev Drakula bi rastî çî ye. Andrea dibêje ku Drakula di rastiye de yekî gelekî zalim bûye, lê ne vampîr bûye. Lê Xatûna macarî Elîzabetha Bertholi ji bo ku ciwan bimîne û pîr nebe, wê her bihar xwîna bîst keçikên bakîre vedixwar. Ji ber ku di eslê xwe de Drakula tirk dikuştin, ew paşê bû qehremanekî neteweyî.

Rêbera me behsa dîroka Romanyayê, behsa berî dema komunîzmê û piştî dema wê dike. Herweha ew behsa şexsiyet û mezinên Romanyayê yên mîna Mircaea Eliade, Brancusi, Carragiale, Lonesco, Galina Malinescu dike. Mîna ku piştî hilweşandina sîstema sosyalîzmê li Romanyayê jî nasyonalîzm bi pêş

dikeve. Di awirên Andreyê de bixwebaweriyeke welê dixuye.

Ew dibêje ku li Romanyayê gelek milletên din jî dijîn. Ew navên hin milletan welê rêz dike; qereçî, ermenî, yunanî, tatar, tirk, cihû, sirp, bûlgar...

Em digihîjin cihekî ku lê şerabê çêdikin. Xuyaye wê berê haya wan jê hebe loma gava em ji otobusan dadikevin, pênc-şeş keçên bi kincên folklorê, bi reqs û stranan tên pêşiya me.

Em dikevin hundirê avahiyeke mîna şikeftekê. Hundirê avahiyê bi huner û peykerên kevin ve xemilandî ye. Hundirê hêwanê mezin e lê hêwan girover e. Di nava giroveriya hêwanê de tiştêkî din î girover heye û li dora wê jî rêzekursî û maseyên textî-nî hatine danîn. Li ser her maseyekê çend cûreyên şerabê hatine danîn. Xuyaye ew ji bo me ne. Em bi cih dibin. Muzîk dîsa dest pê dike û keçên bejinzirav û bedew bi kincên xwe yên gelêrî dîsa dîlanê digirin. Dîlana wan rîtmîk e. Ez jî li gora rîtma wan hêdîka di binê masê de pozika sola xwe li ba dikim.

Em hemû cûreyên şerabê yên ku li ser maseyan hatine bicihkirin tam dikin. Hevalên min yên swêdî ku li ser masa min rûniştine, ji hemûyan re jî dibêjin, "ox, çî xweş e". Ez jî hezkirina xwe ya ji şerabê re tînim zimên û carê bi wan re qedeha xwe bilind dikim. Carekê jî çavê min û Anders Bodegård ku wergêrekî baş e, li hev dikeve, em qedehên xwe ji hev re bilind dikin û dinoşînin. Ew qedehbilindkiri-

na me dike ku hem maseya min hem jî maseya wî bi tevayî ji hev re qedehên xwe bilind bikin.

Piştî ku berpirsiyarên wir tên û li ser şerabê, dîroka wê û rengê çêkirina şerabê me agahdar dikin, em dîsa radibin û ber bi otobusên xwe ve diçin. Ez ji ber derî radihêjim broşurekê. Gava ez di otobusê de lê dinihêrim çavên min li dîroka Romanyayê dikeve. Ez hingî têdigihîjim ku ez di derbarê dîroka hin welatan de çiqasî nezan im. Ez bi tenê bi dîroka desthilatdariya Romanyayê ya dema komunîzmê dizanim. Lê di broşurê de hebekî behsa dema kevin jî dike. Romanya di sala 1918an de ji bin desthilatdariya Osmanî û Macaran rizgar dibe û mîna dewleteke serbixwe tê avakirin. Li vî welatî hertim gel û miletên cihê hebûn û hê jî hene.

Piştî ku em gihîştin bajêr û ji otobusan daketin, min û Jan Myrdal me bîstekê li ser lingan sohbet kir. Myrdal bi dîroka van welatan baş dizanîbû. Wî ji min re behs kir ku Romanya welatekî kozmopolît bû û hê jî kêr zêde weha ye. Û bi rastî jî gava em derketin gera bajêr, çavên me li mizgeftan, li dêran, li sînagogan ketin. Xuya bû piştî hilweşandina sîstema sosyalîzmê hin berberiyên hişk di navbera hin ol û kulturana de derketine.

Di vegera ber bi keştiyê de, yek bi lez xwe li bin guhê hevaleke me dixê û çentê di destê wê de direvîne. Herçiqas em bi dû de baz didin jî, ew tavilê kuçê li xwe badide û ji ber çavan wenda dibe. Gava em

dikevin keştiyê, xwediya çente dibêje, baş bû ku pe-reyên wê ne diçente de bûn.

Paşê em dibihîzin ku kirinên bi vî babetî berhema van salên dawiyê û encama sîstema hişk ya berê ye.

Mîna her gerê, piştî gera Romanyayê jî ez diwestim. Ez kêlîkekê xwe li ser nivînê xwe dirêj dikim û tavilê xilmaş dibim. Lê ez bi dengê Özkan Mert û çend kesên din dîsa şiyar dibim. Ew li hundir nasekinin, torbeyekî naylonî datîne ser nivînê xwe û dîsa derdikevin. Piştî ku ez bîskê bêhna xwe berdidim, ez ji odeya xwe ji Ordîxanê Celîl re telefonê vedikim. Ordîxan jî dibêje ku ew tam diçû ser telefonê ku ji min re telefonê veke. Em bi henekî dibêjin ku dilê me bi hev re rast e û em herdu li hev dikin ku em şîvê ne li bufeyê, lê li restorantê bixwin. Ez kincên xwe diguherim û derdikevim jor. Gava ez derdikevim, ez dibînim ku Ordîxan berî min derketiye û li hêwanê, li ser xwe digere. Em bi hev re dadikevin restorantê. Lê restorant tije ye. Garson ji me re li ser maseyekê du cihan peyda dike û em rûdinîn. Li ser wê masê Sezer Duru û nivîskarekî ciwan î îslândî rûniştîne. Em silavê li wan dikin û ew jî bi ken silava me vedigerînin. Sezer dibêje ku ew carinan tê Swêdê û hezkirina xwe ji Swêdê re tîne zimên. Ez jî behsa birayê wê Deinir Özlü û xwişka wê Tezer Özlü dikim û hezkirina xwe ji bo wan tînim zimên. Piştî ku em bîstekê li ser rêwîtiyê dipeyivin, garson tevî lîsteya xwarinê tê ser maseya me. Min û

kekê Ordîxan li hev kiriye ku em ê masî bixwin û bi mêsî re jî şerabekê vexwin. Em welê dikin û gava em xwarina xwe xelas dikin û derdikevin jor, ji bo ku li devjenkiya azadiya ramanê guhdarî bikin, em herdu jî kêfxweş in.

Di hemû rêwîtiyê de çalakî hebûn. Çalakiya îşev jî li ser azadiya ramanê bû. Ji ber ku nivîskarên ku ji welatên kevnesosyalîst hatibûn ji sîstema komunîzmê gazin dikirin û behsa tunebûna azadiya ramanê û azadiya îndîvîd dikirin. Herweha nivîskarên ku ji welatên kapîtalîst jî beşdar bûbûn, hinan ji wan jî rexne li sîstema kapîtalîzmê digirtin. Gelek rêwîyan pesnê sîstema Swêdê û demokrasiya wê didan, lê jina Jan Myrdal, Gun Kessle rabû ser xwe û got, "ewqasî pesnê Swêdê nedin, nebêjin ku azadiya ramanê ya li Swêdê bêkêmasî ye an jî bêkêmasî bûye. Ez bi xwe li Tornedalenê mezin bûme û me nikarîbû di derbarê zimanê xwe yê mader, fînî de du gotin bigota. Û divê neheqîya ku me li samî û qereçîyan kiriye neyê jibîrkirin."

Lê hûn ya rastî bixwazin, tiştên ku Gun Kessle di derbarê azadiya ramanê, an jî mafên hindikahiyên Swêdê de gotin, îro zêde ne aktuel in. Ji ber ku ji fîniyan bigire, heta samî, qereçî û biyanîyên din xwe-diyên imkanên ku bi zimanê xwe bixwînin û kultura xwe pêş ve bibin in.

Jan Myrdal, di gotara xwe de bal kişand ser baweriyên xelkê yên olî û got, "bi navê azadiya rama-

nê divê mirov baweriyên milletên cihê yên olî birîndar neke.”

Wî herçiqas navê Salman Ruştî neda jî, lê di gotara xwe de mînakên nêzîkî wê dan û got, ”divê mirov li birîndarkirina baweriyên olî miqate be û bi navê azadiya ramanê islamê an jî oleke din nede ber pêla rexneyan.”

Mijara azadiya ramanê di nava beşdarên de bû cihê gengeşiyê germ. Gelo heta ku azadî? Gelo divê mirov bi azadiya ramanê ve girêdayî destûrê bide partiyên nazîst û faşîst ku eşkere bixebitin û propagandaya xwe bikin? Gelo mirov pornografiya zarokan eşkere bihêle? Gelo bi navê azadiya ramanê mirov bihêle ku mêrkuj serbest bigerin? Di mînaqêşeyan de tu encam nehat wergirtin û xuyaye wê ev mînaqêşe her û her bidomin. Di vê navê de wergêr Inger Johansson û Mats Löfgren gotin, ”em dixwazin pêşniyazê konkret binin. Ew jî zilma li ser sosyolog û kurdnas Îsmâil Beşîkçî ye ku bi tenê ji bo lêkolînên xwe her tim mehkûmê girtîgehan dibe û piraniya jiyana xwe di girtîgehan de bihurandiye.” Wan gotin, ”divê têkoşîna ji bo azadiya ramanê bi tenê di teoriyê de nemîne, lê têkeve pratîkê jî. Pratîk jî ew e ku em daxuyaniyê protestoyê derxin û bi înzeyên xwe ji karbidestên Tirkiyeyê re bişînin.”

Ji xwe berê jî me sohbet kiribû ku gava keştiya me bigihîje Tirkiyeyê divê em hin çalakiyan bikin. Yek ji çalakiyan jî ew bû ku em ji berdêla gera muzexa-

ne û dêran mîna protestoyê herin li ber deriyên girtîgehên ku girtiyên siyasî tê de ne rûnên. Arzû Toker jî ji bo vê ramanê gelekî aktîv bû. Me li hev kiribû ku em komîteyekê ji bo vê çalakiyê ava bikin û min ê bi xwe jî di komîteyê de cih bigirta. Lê mixabin, PENa Tirkîyê û Sendîkaya Nivîskarên Tirkîyeyê xwe nedan ber vê çalakiyê û çalakiyeke weha di cih de nedîtin. Heta Şükran Kurdakul bi xwe hat ba min û got, ” çima em li welatên din diçin li cihên wan yê dîrokî digerin lê hûn dixwazin em li Tirkîyeyê herin girtîgehan ziyaret bikin?”

Hinek nivîskarên grekî jî pêşniyaza ziyareta girtîgehan maqûl dîtin û bi aktîvî piştgiriya wê ramanê kirin. Ji ber ku her tişt bi kaxezan safî nabe. Lê divê nivîskar ji bo nivîskaran tiştinan bikin. Ew jî ziyaretkirina wan e. Lê serokê delegasyona tirkan ne ziyaretkirina nivîskarên girtî ne jî protestokirina polîtîkaya dewleta Tirkîyeyê ya li hemberî kurdan, li hemberî ziman û kultura kurdan maqûl nedidîtin. Hinan ji wan dixwestin lê ditirsiyan. Digotin hûn ê herin malên xwe û em ê li vir di nava probleman de bimînin.

Minaqeşeya li ser azadiya ramanê û problemên etnîk yê welatên cihê germ derbas bû. Vodkaya ku me ji êvarî de vedixwar jî serê me germ kiribû.

Ez wê şevê baş razam.

Bûlgaristan, Varna

Ez berê jî du-sê caran çûbûm Varnayê. Ez li Varnayê baş geriyabûm û min ji bajêr hez kiribû. Gava keştiya me sibehê zû gihîşt Varnayê, di dilê min de şahiyek şiyar bû. Mîna ku ez pêrgî kevnedosta xwe dibûm.

Herçiqas em serê sibehê zû gihîştin bajêr jî, lê ez dîsa ji xew rabûm û çûm ser banê keştiyê da ku ez dîmenê bajêr ji dûr ve bibînim. Lê ez dereng mabûm û keştî gihîştibû lîmanê. Min ji derve bi tenê dixana ku ji hin keştiyan bilind dibû û hin teyrikên ku bi tolazî difiriyên dîtin. Piştî taştê em ji keştiyê daketin û mîna her tim ber bi otobusên hazir ve çûn. Min berê jî gotibû, her welatê ku em diçûnê, ji bo çarsed rêwî otobus amade bûn. Ew deqîqeyekê jî dereng nediman. Her tişt bi rêk û pêk û otomatîk dimeşiya. Mesela wext girîng bû. Ev celebekî jiyana swêdiyan e. Organîzasiyon jî li gora celebê jiyana swêdiyan bi piranî ji aliyê swêdiyan ve hatibû avakirin. Piraniya me hêdî hêdî ji keştiyê derketin.

Vê carê ez û nivîskar û wergêrekî îslandî ê bi navê

Sigurdur Magnusson li kêleka hev rûdinîn. Magnusson yekî navsere û lixwekirina wî jî mîna ya dîplomatan e. Digel ku kataloga nivîskaran tevî resim û xebata wan hatiye belavkirin û li ba me hemûyan heye jî, dîsa ne hêsan e ku mirov çarsed nivîskarî digel nav û xebata wan di hişê xwe de bihêle. Berî ez jê bipirsim, ew ji min dipirse bê ez ji kîjan welatî me. Tevî ku ez mîna nivîskarekî ji Swêdê beşdarî gerê bûme jî, lê ez di her firsendê de xwe mîna nivîskarekî kurd bi wan didim naskirin. Gava Sigurdur Magnusson dibihîze ku ez kurd im, kêfa wî tê û tavilê behsa Mele Mistefa Berzanî dike. Ew dibêje ku yekî îslandî kitêbek bi almanî li ser Mele Mistefa Berzanî nivîsandiye û wî ew kitêb xwendiyê. Ew gelekî kêfa xwe ji Berzanî re tîne û pîrsa rewşa kurdan ya îro dike. Heta ku em digihîjin cihê armancê em li ser kurdan, rewşa wan û bêdengiya dinyayê dipeyivin. Ez hebekî dilê xwe bi rewşa xwe dişewitînim. Dilşewatiya bêwelatî û bêdewletiyê. Digel ku Sigurdur Magnusson ji welatekî nifûsa wê li dor 240 000î ye dîsa ew xwediyê alekê ne û serbixwe ne, lê ez endamê bi kêmanî sih milyon insan im, ez ji dewlet û alê bêpar im. Loma jî ez xwe stûxwar dibînim û ew stûxwarî pêleke belengaziyê di dilê min de dilivîne.

Niha otobusa me ji bajêr dûr, li rex çiyayekî radiweste. Ez bi wî dilê belengaz ji otobusê dadikevim. Sohbeta li ser kurdan ya bi Sigurdur Magnussonê

îslandî re spehîbûna herdu keçikên rêber bi min di-
 de jibîrkirin. Gava em ji otobusê dadikevin ez hingê
 bi spehîbûna wan dihesim. Herdu jî zirav û dirêj in.
 Ew bi îngiliziya xwe ya bi aksen ji me daxwaz dikin
 ku em hemû li kêleka rê bicivin. Em bi ya wan dikin
 û ew ji me re behsa dîroka dêra Alocak ya ku di çiyê
 de mîna şikeftan hatiye avakirin, dikin. Gava em
 ji jêr ve lê dinerin, pir spehî dixuye. Em didin dûv
 rêberan û bi pêlikên çiyê yên ku bi taybetî ji bo tu-
 rîstan hatine avakirin ve bi hewa dikevin. Em li
 hundirê dêra mezin digerin. Dêreke gelekî kevin e.
 Min dîrok û çîroka avakirina wê li ser kaxezekê ni-
 vîsandibû, lê gava ez vegeriyam malê û ez li nav ala-
 vên xwe geriyam negeriyam min nedît. Dibe ku min
 ew di keştiyê de ji bîr kiribe. Lê bi xwe pir kêfa min
 jê re hat. Bi mîmariyeke hunermendî hatibû avaki-
 rin û bi heybet bû. Li ser dîwarên wê yên hundir hin
 wêne hatibûn boyaxkirin. Boyaxa hinek wêneyan jê
 çûbû, lê dîsa jî spehîtiya xwe parastibûn. Em nêzîkî
 du saetan li hundirê dêrê, li serê wî çiyayî geriyan.
 Herçiqas ez bi xwe ne çiyayî me jî, lê hewa çiyân,
 hîsa bilindahiyên gelekî kêfa min tîne. Ez carinan ji
 refê xwe vediqetiyam, diçûm ser pozê zinarekî û
 min li dûr, li deryayê dinerî. Ji dûr ve derya û ezman
 ewqasî nêzîkî hev dibûn ku mirov digot qey derya
 erdan û ya esmanan dike bigihîje hev. Min hewa pa-
 qij dikişand hinavên xwe û ez li rojên xweş difiki-
 rîm. Ez li dîrokê difikirîm. Ez li qîmeta bermayên

dîrokê difikirîm. Li kelehan, li bircan, li mizgeftan... Xelk çiqas ketibin şeran jî, dîsa dîroka xwe û bermayên wê parastine. Ez li hovîtiya ku li welatê min dihate kirin difikirîm. Ez li wêrankerên Birca Belek, Bedena Diyarbekirê, Mizgefta Sor difikirîm. Û ez dîsa gunehê xwe bi rewşa xwe tînim, lê hêzeke veşartî min dajo ser têkoşîna parastina vê medeniyetê jî. Gava dawîya gera me tê û em ber bi otobusên xwe ve ji çiyê dadikevin, keçîkek ji rêberan ku pê hesiyaye ez kurd im, ji min re behsa talankeriya osmanî û tirkan dike.

Ez dizanim ku Bûlgaristan bi salên dirêj di bin destên tirkan de maye, lê ez bi esehî nizanim ka demeke çiqasî dirêj di bin destên tirkan de maye. Loma ez broşûreke li ser dîroka Bûlgaristanê dikirim. Ez nagihîjim broşûrê bixwînim lê gava ez vedigerim malê û destnivîsa xwe derbasî komputerê dikim, ez çavên xwe li bruşûrê digerînim. Ez di broşûrê de dixwînim ku bûlgarî ji gelê slavî ne û di dîrokê de serê wan bi bîzansî û tirkan re di belayê de bûye. Sînorê dewleta bûlgarî ya pêşî (679-1018) digihîşt Stembola kevin û heta nava Macarîstanê. Di dema qral Boris de gelê bûlgarî di navbera dêrên bîzansî û romî de diçin û tînin, lê dawî dawî bîzansî bi ser dikevin. Hukumdariya Bûlgaristanê ya duyemîn (1100-1300) ji aliyê Peçenî û Kumaniyan ve tê xerabkirin. Lê di salên 1200î de bulgar li hemberî macar û tataran serî hildidin. Di salên 1300î de bûlgarî

qels dikevin û di sala 1393an de bûlgarî bi temamî dikevin bin destên tirkên osmanî. Bulgariyên xirîstiyân dem bi dem, hem aborî û hem jî siyasî ji aliyê tirkan ve zordestî û neheqiyê dibînin. Dêra bûlgarî hêdî hêdî serbixwebûna xwe wenda dike û li Konstîtinopelê dikeve bin destê Piskoposê grekî. Keşeyên grekî hewl didan ku bulgaran ji aliyê nijadî ve jî asîmîle bikin. Di sala 1762an de li Athosê rehîbekî bi navê Pajsij dîroka Bûlgaristanê dinivîsîne. Armanca rehîb ew bû ku ew bi wê kitêbê hestên neteweyî li ba bûlgaran hişyar bike û herweha tevgerê azadiyê ava bike ku li dijî katolîzma grekî rabin. Lê di salên 1860-70ê de bûlgariyan li dijî despotîzma tirkan serî hildan û di sala 1879an de li dor panzdeh hezar bûlgarî hatin kuştin. Di sala 1879an de Bûlgaristan dibe qiraliyet, lê dîsa jî bacê dide tirkan.

Gava em piştî seredana dêrê vedigerin Varnayê û li nava bajêr digerin, cih bi cih dengê tirkî dikeve guhên min. Herçiqas sîstema sosyalîzmê welat bi pêş nexistibe û mîna xwe hiştibe jî, dîsa bajar û bajarî medenî dixuyin. Lê ji bo ku ji me re ewqasî hatiye gotin, em li çente û bêrîkên xwe pir miqate ne.

Ez ji bo xwarina nîvroyê naçim keşiyê, ez bi du nivîskarên alman re ku niha navên wan nayên bîra min, li bajêr digirim û paşê jî em firavînê li bajêr dixwin. Xwarina wan ne bi dilê min bû, lê dîsa jî ez pê têr bûm û piştî ku min bîrayek bi ser de vexwar, min tehma wê ya ne xweş ji bîr kir. Xuyaye hevalên

alman jî mîna min kevnekomunîst in; ew jî mîna min dixwazin peykerê Dîmîtrov bibînin. Em dipirsin û em diçin meydana ku peyker lê ye. Peykerê Dîmîtrov bi heybet hatiye çêkirin. Gava mirov li peyker dinere, faşîzm biçûk dibe. Mirov di peyker de binketina faşîzmê dibîne. Herçiqas sosyalîzma reel renekî nemirovane dabe sosyalîzmê jî, dîsa ji kûrariya dilê min xwestekeke sosyalîzmê serî hildide.

Gava em li bajêr digerin, em li zarokên qereçiyaran rast tên. Hemû jî bi tirkî dipeyivin û di nava çarçiyê de bera ser piştê hev didin. Ew tu sînoran ji xwe re danaynin û li kêf û azadiya xwe dinerin. Em li aliyê rê yê wî alî hinek hogirên xwe dibînin, em bi ken destên xwe ji hev re li ba dikin û di hev dibuhurin.

Ji bo kirîna diyariyan em dixwazin li dikanan bigerin, lê em dikanan nabînin. Gava em dibînin jî, em dibînin ku vala ne, tiştê kirîna tê de nîne. Tiştên ku di dikanan de hene jî, Xwedê zane bê ji kengî de mane; ser wan hemû toz girtiye û bêtir xemla dikanê xerab dikin. Em ji bo kirîna tiştê nabînin, lê ji bo dîtina bajêr em têr dibin û danê êvarî vedigerin keştiya xwe.

Êdî keştiya me ji me re bûye mal. Lê maleke bi rêk û pêk, maleke ku cihê razanê lê amade, xwarin amade, xizmetkar amade; tenê razê, bixwe, vexwe, bipeyive, minaqeşe bike, insanan bibîne...

Gava em dikevin hundir, ez li ser pêlikan pêrgî Orhan Pamuk û nivîskarekî yunanî tîm, silavê li

wan dikim û derbas dibim...

Îşev dora şairên bûlgarî ye. Ew ê şîrên xwe bixwînin. Salon dîsa mişt dibe. Bi dengê muzîkekê re şair yek bi yek derdikevin ser dikê. Ji lixwekirin, liv û tevgera wan xuyaye ku ew dilxwaz û temsîlkarên hin "îzmên" edebiyatê ne. Û gava ew dest bi xwendina şîran dikin, xuya dibe ku texmîna me rast derdikeve. Şîrên salmezinan şîrên li dijî desthilatdariya komunîzmê ne. Herçiqas komunîzm hilweşiya be jî, dîsa nivêşê kevin xwe ji şîra protestoyê rizgar nekirine û gotinên şîrên wan bi azadiya li dijî komunîzmê ve mişt in. Herçî şairên ciwan in, ji lixwekirin û tevgera wan dixuye ku ew nûparêz in. Gava yekî ciwan, bi berçavka xwe ya girover û bi riha xwe ya li ser çenga xwe şîrên xwe dixwîne, temaşevan ji kena xwe nagirin. Ew bi celebekî dadaîstî şîran dixwîne û bi awayekî komîk li ser dikê diçe û tê.

Herçiqas mirov hemû navan ji bîr dike jî, lê bi alîkariya lîsteya ku tê belavkirin, mirov dikare navên şairan bi bîr bîne. Di lîsteya şairên bûlgarî de ev navên ha hebûn: Giorgio Gusbudinov, Kristina Trendafilova, Zweta Sofronieva, Rada Nikolava û Kiril Korumov.

Paşê gava ew belaş antolojiyeke bi îngilîzî ya şîra bûlgarî belav dikin û ez bi bêhna fireh lê dinerim, ez di derbarê şair û şîra bûlgarî de hindik be jî dibim xwedî agahdarî.

Her ku keştî di nav ava welatekî de ye, an jî berê

xwe bi welatekî ve dike, di keştiyê de şairên wî welatî şîiran bi zimanên xwe dixwînin û edebiyata welatê xwe didin naskirin. Piştî şeva bulgariyan êdî dora tirkên tê. Wê êdî tirk şîrên xwe bixwînin. Ji tirkên di katalogê de navê Yaşar Kemal, Can Yücel, Ataol Behramoglu, Cengiz Bektaş, Alpay Kabacali, Suat Karatay, Şükran Kurdakul, Mario Moris Levi, Sezer Duru, Herkül Millas, Orhan Pamuk, Feridun Sehri (Andaç), Bekir Yıldız, Vedat Türkali û Erhan Bener heye. Ji bilî Yaşar Kemal û Ataol Behramoglu, yê din hemû beşdar bûne. Û piştî êvara şîrxwendina bulgariyan, tirk jî ji bo amadehiya sibehê civînekê çêdikin. Ji ber ku ez û Can Yücel berê li ser hin tiştan peyivbûn, wî xwest ku ez jî di civîna wan de cih bigirim. Li gora li hevkirina me min ê şîreke Can Yücel ku wî ji bo bîranîna Musa Anter nivîsandibû û min ew wergerandibû kurdî û di hejmarê Nûdemê ya 4an de weşandibû, di şeva tirkên de bi kurdî bixwenda. Min xwendina wê qebûl kiribû, lê min ji Can Yücel re gotibû, ez dixwazim hinekî li ser rewşa kurdan û zimanê kurdî jî bipeyivim. Wî jî maqûl dîtibû û ji min re gotibû çî hat ber devê te bibêje. Heta xebereke bi dilê xwe jî ji wan re dabû û xwe li diya hemû nivîskarên tirkên ceribandibû. Lê ji min daxwaz kiribû ku ez di civîna wan de behsa ku ez ê ji bilî xwendina şîrê tiştêkî din bibêjim nekim.

Min jî nekir.

Şemî, 19ê Çiriya-Paşîn, 1994

Sibeha şemiyê keştiya me nêzîkî li Stembolê dike. Herçiqas em şeva çûyî dereng raza bûn û me li gora şevên berê zêde vexwaribû jî, ez sibehê zû rabûm ser xwe. Min dixwest ez dîmena Stembolê ji keştiyê temaşe bikim. Gava ez derketim jora keştiyê, bayekî hênîk li ser û çavên min xist û bi hênkahiya wî bayî re westandina canê min sivik bû. Min jî berê xwe bi jor ve kir û hewa paqij kişand hinavên xwe. Bayê ku ji derve dihat porê min tevlihev kiribû.

Ji hin keştiyan dixana reş bilind dibû. Ji dûr ve dengê zûrîna keştiyeke mezin dihat. Cîhana deryayê şiyar bû. Derya di hundirê tevgerekê de bû. Lê ji ber mijê ku bi ser Stembolê de girtibû, Stembol baş nedixuya. Ez bi lez daketim jêr û min Ordîxanê Celîl jî şiyar kir. Ji ber ku min bi tirkî dizanîbû û berê jî çend caran çûbûm Stembolê, min dixwest ez ji Ordîxan re mazûbantiyê bikim.

Min û Ordîxan me ji bufeyê taştîyek mîrane xwar û em derketin derve. Herçiqas min Stembol û hin deverên Stembolê nas dikir jî, lê min nexwest em bi serê xwe bigerin. Hûn ya rastî bixwazin, ji ber bûyerên ku

diqewimîn, ji ber kuştinên "faîlî ineçhûl" ez hinekî bi tirs bûm. Baweriya min bi tirkan nedihat. Gava min bûyer ji kekê Ordîxan re got, wî jî pêşniyaza min maqûl dît û xwest em ji refê xwe neqetin. Ya rastî bi kêrî me jî hat. Gava mirov bi sedemin din diçe hin welatan, an hin bajaran, mirov di derbarê dîrok û mîmariya welêt an bajêr de zêde hînî tişteki nabe. Lê niha ji bo me firsend bû. Otobusên me hazir bûn û ji bo her otobusekê jî rêberê amade bû. Otobusa me berê xwe bi herdu mizgeftên Stembolê yê navdar; Ayasofya û Siltan Ehmedê ve vekir. Heta ku em gihîştin cihê cih, xortê rêber bi destan der û dor nîşan didan û qala dîroka wan dikir. Piraniya avahî û deverên dîrokî ku xortê rêber behs dikir, yê berî dîroka tirkan bûn. Kêm zêde piraniya rêwiyan di otobusê de bi dîroka Stembola kevin dizanîbûn. Lê dîsa jî bi baldarî li rêber guhdarî dikirin.

Gava em nêzîkî mizgeftan bûn û ji otobusan dakestin, me xwe ji ber barana bêwext avêt ber taldeyan. Hin rêwiyan kal û pîr bi tedarik bûn, wan sîwanên xwe bi xwe re anîbûn. Yê wan ne xema wan bû, wan tavilê sîwanên xwe vekirin û xwe nêzîkî rêber kirin. Gava carekê xortê rêber nêzîkî me bû, Ordîxanê Celîl xwe negirt û ji min re got; Welleh xwîna min dikele ser vî xortî, hebe tunebe ew kurd e. Xuyaye deng çû lêwik û bi me re beşişî. Hingî Ordîxan jê pirsî ka gelo ew kurd e an na. Lêwik got, na, lê belê "nayek" ne ji dil bû. Lêwik newêrîbû xwe eş-

kere bikira. Herçiqas di behskirina Stembol û dîroka wê de behsa kurdan an hebûna kurdan nekir jî, bi kurdbûyina me kêfxweş xuya bû. Me jî texmîn kir ku ew ê bi eslê xwe kurd be.

Rêberê esilkurd em li der û hundirê herdu mizgeftên pîroz gerandin û ji me re bi awayekî berfireh behsa dîroka wan kir.

Gelek nasên min li Senbolê hebûn, birayê min li wir bû, lê min nikarîbû xwe bigihanda wan. Stembol mezin e û diviyabû piştî çend saetên din em bi rê biketana. Ez dizanim ne ez ê bikaribim birayê xwe bibînim, ne jî nas û dostên xwe...

Kêlîka ku em ji hewşa mizgeftê derdikevin û di bin baranê de ber bi otobusên xwe ve baz didin, çavên min li rojnamevaneke Özgür Ülkeyê, Cemile Çakır dikeve. Dema ew min dibîne gelekî kêfa wê tê. Ez jî bi dîtina wê pir kêfxweş dibim. Ew destê xwe dide min û xortê bi xwe re bi min dide naskirin. Ez jî kekê Ordîxan pê didim naskirin. Hem Cemîle hem jî xort ji baranê şil bûne. Ew kamerayên xwe bi alîkariya çakêtên xwe ji baranê diparêzin. Ez û Cemîle li hal û wextê hev dipirsin. Ew dibêje ku wê bihîstibû nivîskarên kurd jî di keşiyê de hene, lê nizanîbû bê kî ne. Min û Cemîle berê jî hevdu li Stembolê dîtibû. Hingê Huseyin Kaytan ji bo rojnameya Rojê bi min re hevpeyvînek çêkiribû û wê jî fotografê min kişandibû. Wekî din jî bi riya rojnameyê haya me ji hev hebû. Em di bin taldeya darekê

de xwe ji baranê diparêzin. Li ba me greknasê swêdî Sture Lineér û hinek nivîskarên din jî hene. Herçiqas ez hevalên xwe bi rojnamevanan didim naskirin jî, dîsa Cemile Çakır teyba xwe ya biçûk derdixe û bi min re kurtehevpeyvînekê dike. Paşê dema dibihîze Ordîxanê Celîl kurdnasekî kevnesovyetê ye, ew dixwaze bi wî re jî li ser kultur û edebiyata kurdên kevnesovyetê hevpeyvînekê çêbike. Ji ber ku Cemile bi kurdî nizane û Ordîxan jî bi tirkî nizane, ez mecbûr dimînim ku ji wan re wergervaniyê bikim. Cemile û hevalê xwe paşê bi me re li otobusa me siwar dibin û tên heta lîmanê. Ew dixwazin ji bo hevpeyvînen bi me re çend resimên keştiya me jî bikişînin. Ew wilo dikin û em xatir ji hev dixwazin.

Tam gava em ê derbasî hundirê keştiyê bibûna, min dît ku Sezer Duru li ber deriyê keştiyê rawestiyaye û torbeyekî kaxezî î xweşik ku hinek broşurên rengîn tê de ne, belav dike. Yek da min jî. Dema min vekir û min dît ku reklamên turîzmê ne, ez matmayî mam û min bi henekan zixtek avêtê. Lê gava min ew birin odeya xwe û li wan nerî, ez li raman û mentalîteya nivîskar û rewşenbîrên tirkan matmayî mam. Xelk li dû çî ne ew li dû çî ne. Ji berdêla ku ew sîstema dewleta xwe protesto bikin, ji berdêla ew lîsteya kuştî û wendayîyan li nivîskarên belav bikin, ew broşurên turîzmê belav dikin. Ew dixwazin welatê xwe paqij derxînin û xweşî û demokrasiya welatê xwe derxin pêş. Ne bi tenê ji

bo rojnamevan û nivîskarên kurdan, lê ji bo yên tirk-
kan mabûya jî, diviyabû wan bi awayekî din li pirs-
girêkê binerîna.

Min li odê ew yeka ha hebekî bi Özkan Mert re jî
minaqeşe kir, wî heq da min, lê ez nizanim...

Keştiya me bi rê ketibû. Min û Inger Johansson
me hevdu xewle kiribû û em li ser pirsgirêka kur-
dan, rewşa zimanê kurdî, nivîskarên kurd yên girtî;
rojnamevan û nivîskarên kurd yên ku di van salên
dawiye de ji ber ramanên xwe hatibûn kuştin, dipe-
yivîn. Min jê daxwaz kir ku piştî xwendina şîra
Can Yücel ew gotara min ji guhdar û temaşevanan
re ji swêdî wergerîne îngilîzî. Inger wergêreke jîr e.
Wê daxwaza min ji dil qebûl kir. Ji ber ku min gota-
ra xwe nenivîsandibû, dê Inger gotinên min dîrek
wergerandina. Dem hat û hemû nivîskar û şairên
tirk li quncikekê civiyan. Salon jî dîsa mîna her-
dem bi dev re tije bûbû. Hundirê salonê loş bû û bi
hêdîka dengê muzîkekê dihat. Hin şairên tirk rabûn
û şîrên xwe xwendin. Gava dor hate Can Yücel, ez
jî pê re rabûm. Wî şîreke xwe bi îngilîzî xwend. Wî
ew şîr bi wî serê xweş, di keştiyê de nivîsandibû.
Wê şîrê hemû guhdar dan kenandin û wê yekê kir
ku gelek çepik ji Can Yücel re lêbikewin. Bi rastî ne
bi tenê ji nav delegasiyona nivîskarên tirk, lê di he-
mû keştiyê de ez dikarim bibêjim yê herî populer û
dihat hezkirin Can Yücel bû. Min jî kurdiya şîra
Can Yücel, ku ji bo Musa Anter nivîsandibû,

xwend. Piştî wê bi îşareta min Inger hat ser sehnê û ji bo wergerandina gotinên min xwe amade kiribû. Ez bi qasî deh-panzdeh deqîqeyan li ser rewşa kurdan, li ser dîroka kurdan, li ser rewşa zimanê wan û li ser berpirsiyariya rewşenbîran peyivîm. Ingerê jî bêî navbir wergerand. Hew min dît Mehmed Uzun jî ji xwe re li pêş cihek peyda kiriye û rûniştîye. Min da nav, min behsa girtina rojnamevanan, kuştina nivîskaran, kuştina avûkat û burokratan, kuştina gavan û şivanan kir. Min behsa nebûna demokrasiyê li Tirkîyeyê kir û min daxwaz kir ku rewşenbîrên tirkan û herweha yên dinyayê jî di derbarê pîrsa kurdî, qet nebe di derbarê zimanê kurdî de hinekî din jî xwedî helwest bin û hebekî din jî berpirsiyariyên xwe bi cih binin. Xwedê jê razî be, Ingerê jî gotinên min yek bi yek werdigerandin îngilzî. Çepikên ji bo wan gotinên min jî ne xerab bûn. Lê sedema wê jî hebû. Ji ber ku pîraniya rêwiyên keştiyê ji destên tirkan kişandibûn. Yunanî, qibrisî, bûlgarî, romanî, macarî û yên din ji destên tirkan baş kişandibûn. Wan dizanîbûn ez behsa çî dikim. Û piştî ku şev qediya, ji serokê Yekîtiya Nivîskarên Swêdê Peter Curman bigire heta bi nivîskarên grekî, qibrisî û bûlgariyan hatin ez pîroz kirim. Ne ji bo ku min gotareke pîr baş pêşkêş kiribû, lê ji ber ku wan jî xwe hevparên gotinên min dîtibûn û dabû dilê wan, ew wilo tevgeriyan.

Bi rastî ez piştî gotara xwe hinekî aram bûbûm. Ji

ber ku min ji roja roj de dixwest tiştêkî wilo bibe an jî qet nebe di derbarê kurdan de were peyivandin û mafê azadiya wan were zimên.

Em wê şevê jî heta bi dereng rûniştin û pir kêr razan. Lê ez bi kelecana bûm. Ji ber ku berê me bi Îzmîrê ve bû. Û ev çend meh bûn ku mala bavê min dev ji her tiştên xwe berdabûn û koçî Îzmîrê kiribûn. Di tebaxa 1994an de birayê min yê ji min biçûktir li ber dikana xwe hatibû kuştin. Ew jî mîna bi hezaran kurd bûbû hedefa guleyên faîlî meçhûl. Yanî mêrkuj ne diyar bûn. Digotin "sofîkan" kuştîye. Ma ev "sofîk" ji ku derketibûn gelo û bi taybetî ji bo çi wê sofîk mirovên wilo bikujin? Lê her kesî digot, dewlet e. Ji ber ku birayê min mirovekî qenc bû. Welatparêzekî salan bû û ji aliyê piraniya bajêr ve dihate hezkirin. Min jî pir jê hez dikir, ji ber ku wî ji zimanê kurdî hez dikir û kitêb û kasetên şîrên kurdî yên klasîk her tim li ba xwe diparastin. Ew dilsoz û evîndarekî welatê xwe bû.

Erê, ez ê biçûma maleke bê Mihemed Elî (wî hê di 79an de ji xwe re digot Brûsk). Maleke berê bi hizûr û tevdir, lê niha surgûnbûyî. Gava ez ji wê malê derketim û ji welêt derbeder bûm, temenê min hê hîjdeh-nozdeh bû. Hundirê malê tije zarokên hûr bûn. Mihemed Elî yek ji wan bû. Lê niha hemû mezin bûbûn û zewicîbûn. Mihemed Elî jî zewicî bû lê jîna wî bi zarokeke li destan yek jî di zik de jinebî mabû.

Yekşem, 20ê Çiriya-Paşîn, 1994

Em digihîjin Îzmîrê. Grekiyên di keştiyê de hê jî dibêjin Smyrna. Ji ber ku navê Îzmîrê yê bi grekî Smyrna ye. Smyrna bi eslê xwe bajarekî grekî ye. Di şerê di navbera Tîrkiye û Yunanîstanê yê sala 1922an de bajarê Îzmîrê ji ber şer hatibû hilweşandin, tiştek di bajêr de nemabû. Yunaniyên di bajêr de ji aliyê tirkan ve bi awayekî hovane hatibûn kuştin. Di şerê Îzmîrê de hêzên Mustafa Kemal zora yunaniyan biribû û Îzmîr ketibû bin destên tirkan. Herçiqaş bajar demekê hatibe hilweşandin jî, mirov niha şopa wî şerî nabîne. Bajar mezin bûye û bûye yek ji bajarên kurdan jî.

Mîna li her devera ku em lê radiwestin, li Îzmîrê jî otobus amade ne. Deverên dîtinê yên li der û dora Îzmîrê pir in; hemû jî bermayên medeniyeta grekiyan in. Hinek diçin Efesê, hinek diçin deverên din, lê ez bi wan re naçim, ez dixwazim zû xwe bigihînim mala bavê xwe û hema çend saetek be jî dê û bavê xwe û birayên xwe bibînim. Mal û mal, ji ber ku ne telefon li mal heye, ne jî navnîşaneke serast di destên min de heye. Li gora ji min re hatiye tarîfki-

rin, ez bi xwe bawer im ku ez ê derxim; ji ber ku ez berê jî Îzmîrê nas dikim.

Gava ez ji kontrola polîs derbas dibim, ez Özkan Mert jî dibînim. Ew jî bi otobusan re neçûye û dixwaze here hin merivên xwe bibîne. Li gora agahdariya ku daye me, em ê danê êvarî bi rê bikevin. Ez derdikevim derve û çavên xwe li texsîyekê digerin. Ez dîsa hinekî bi tirs im. Herçiqas navê min navekî swêdî ye û ez dizanim tirk di rewşeke wilo de newêrin têkilî min bibin jî, ez dîsa pir hay ji xwe heme. Carinan jê ez ewqasî bi dîqet im ku, ez ji tevgera mirovên normal jî gumanan dikim. Gava ez bangî texsîyê dikim û şifêrê texsîyê bi tesadufî bi hevaleyê xwe re dipeyive, ez dîsa dikevim gumanan. Hûn ya rastî bixwazin, ji bo ku ez neketima gumanan jî tu sedem tunebû. Di hundirê salekê du salan de bi hezaran kurd bi dizî hatibûn kuştin. Yê herî dawiyê jî Medet Serhat bû, ew jî min di keştiyê de ji Mehmed Uzun bihîst ku hatiye kuştin. Her çawa be, min texsî girt, lê adresa ez ê biçûmayê min ji şifêrê texsîyê re negot. Min adreseke din jê re got û bi armanca ku ew dikare polîs be, min dixwest ez şopê ji ser xwe dagerînim. Ji adresa duda min îcar texsîyeke din girt û ji şifêr xwest ku ew min bibe cihê ku ez ê biçûmayê. Texsî gelekî çû, ji nava bajêr derket, ez dîsa ketim nava gumanan û min ji şifêr pirsî. Wî got ku adresa "gece konu" ye û loma dîr e.

Mala minê... Malbata min ketibû çî halî? Welati-

yên min ketibûn çi halî? Malbata min li welatê xwe xwedî mal, dikan û erd bû, niha di "gece konduyan" de diman. Û Xwedê dizane ew çend kes di xaniyekî de bûn.

Li gora tarîfa ku ji min re hatibû kirin, wê mal li hemberî dibistanê bûya. Gava em gihîştin hemberî dibistanê, min ji şifêr tika kir ku ew raweste. Min perên şifêr danê û çavên xwe li wan der û doran gerandin. Lê ne nimra xênî hebû, ne vir de û ne wê de. Min ji dikandarê taxê pirsra maleke Mêrdînî kir, mêrik bi ken bersiva min da; "ev mal hemû Mêrdînî ne" got. Min jî li gora serê xwe li deriyekî da. Ne ew mal bû, lê wan dizanîbûn bê mala bavê min kîjan e. Lawikekî duwanzdeh-sêzdeh salî da pêşiya min û ez birim ber derî. Min li derî da û bi henekî "Malê, ma hûn mêvanan dihewînin?" got. Haya wan ji rêwîtiya min hebû û wan bihîstibûn ez ê werim Îzmîrê, loma hemû li benda min bûn. Gava dengê min bihîstin, biçûk û mezin rabûn ser piyan, bezîyan ber derî û hatin pêşiya min. Xwedê wan bihêle ewqasî pir bûn ku me di çend deqîqeyan de hevdu maçî kirin.

Gava ez dikevim hundir ez dibînim ku hundir tije ye. Diya min e, bavê min e, birayên min, jinbirên min, zavayê me ye; çi bigire hemû li wir in. Em giş bi kêf in. Em dikenin, henekan dikin, li hal û wextê hev dipirsin. Tê gotin ku dem gelek birînan dikewîne. Wilo ye jî. Digel ku birayê min di tebaxa 94an

de hatiye kuştin jî, em dîsa dikarin wilo bi rehetî bikenin, bi dilcoşî yariyan bikin. Jiyan dîsa berdewam e. Lê di xetên rûyê diya min de êşeke kûr dixuye. Kurê wê hatiye kuştin. Ne hêsan e. Ew nikare ji bîr bike. Ez destê xwe di ser stûyê wê re dibim û bi hin henekên xwe yên xortaniyê dixwazim ji bo kurtedemekê be jî wê ji êş û elemên wê bi dûr bixim. Ew di kene, min hembêz û maçî dike. Piştî kuştina birayê min ev cara pêşî ye ku em hemû malbat li hev dicivin. Lê li xerîbiyê... Ez li wan dinerin, çavên xwe li hundirê odeya wan digerînim, xwe nagirim û ji wan dipirsim bê ka xaniyê wan çend ode ne. Bavê min ji bo ku dilê min xweş bike, mîna ku ew ê xênî bifiroşe min, ew behsa firehî û xweşiya xênî dike û pesnê xênî dide. Ez tu xweşiyê di xênî de nabînim û ji bo panzdeh kufletan du ode çiqas fireh in, ez tu maneyê nadim wê jî. Pir tê re naçe, firavîna me tê. Em yên zilam li dora sifrê dicivin. Neh-deh tepsîkên bafûnî tije tirşika têrrûn, sêniyeke fireh tije birinc û goştê mirîşkê li ser, çend sênîk zelete, çend îsotên tûj sifra me dixemilînin. Ez dixwim, mîna ku ez ê hew careke din li vê malê xwarinê bixwim, ez bêhawe pir dixwim. Gava ez ji sifrê vedikşim jî, dîsa hemû dibêjin:

– Te tişteke nexwar, çend pariyên din jî bixwe.

Ez spas dikim, îskana xwe ya avê jî vedixwim û pesnê xwarina bûkan didim. Ew jî fedî dikin û dibêjin; "Welleh hema me malhizirî çêkiriye."

Gava sifre radibe û çaya me tê, hin nasên din jî tîn. Nas in, lê ez wan nas nakim. Ew bi xêrhatiniyê li min dikin û bi hurmet rûdinên. Ez paşê fêhm dikim ku ew jî ji ber bûyerên dawî ji cihê xwe derketine. Birayekî yekî ji wan jî bê sedem li ber deriyê xwe hatiye kuştin. Ew ji min dipirse:

– Ma hûn hatine ji bo me tiştêkî bikin?

Çi dengêkî ku ji derve tê, ew hêviyeke mezin pê ve girê didin. Ew li benda tiştinan in, li benda hinan in; li benda Godot ne ku were wan xelas bike. Ez naxwazim hêviya wî bişikînim, lê ez rastiye jî jê re dibêjim. Ez hingî têdigihîjim ku rastî carinan pere nake. Mêrik mîna ku fêhm dike serê xwe dihejîne û dadigere cîhana xwe ya bêhêvîtiyê.

Bêî ku ez ji malbata xwe têr bibim, saeta min tê. Li gora hesêb divê saeteke din keştî rabe. Ez hinek Markên almanî bi dizî dixim mista bavê xwe û diçim destê wî. Mîna hatina min, di rabûna min de jî dîsa em çend deqîqeyan hevdu maçî dikin. Hinek li dû min digirîn, hinek jî dixwazin dilê min xweş bikin. Rewşa wan dilê min jî perçe dike, çend dilop hêsir ji çavên min jî tîn, lê ez naxwazim nîşan bidim. Gava ez behsa teksîyê dikim, biraziyekî me î ew jî hatibû seredana min, dibêje, ku ew ê min bigihîne Alsancakê, ba keştîyê. Ez, zavayê me Mihe-med, ku ew jî mala wan li Turgutluyê ye û du biraziyên wî hatine kuştin, birayê min û em dikevin rê. Em di nava trafîka Îzmîrê de bi hezar zehmetiyan û

bi tîte tît xwe digihînin nêzîkî keştiyê. Ji bo ku ez xwe eşkere nekim û bi niyeta ku polîsên sivîl me nebînin, ez naxwazim ew zêde nêzîkî keştiyê bibe. Zava yê me jî fikra min maqûl dibîne û em hebekî dûrî keştiyê radiwestin. Ji ber ku cihê em lê radiwestin, bi trafîk e, em bi lez hevdu maçî dikin û xatir ji hev dixwazin. Ez rast diçim keştiyê. Lê gava ez dikevin hundir, ez dibihîzim ku ji ber hewa newxweş wê keştî îşev li Îzmîrê bimîne. Ez li ber dikevim, lê ez venagerim malê. Herçiqas gelek heval dadikevin û diçin ji xwe re li Îzmîrê digerin jî, ez mayina di keştiyê de maqûltir dibînim. Gava hinek ji min dipirsin bê çima ez danakevim, ez bi henekî dibêjim, ku keştî erda rizgarkirî ye, tirk nikarin tiştêkî bi min bikin, loma ez dixwazim li welatekî ku ji azadiya raman û demokrasiyê bêpar e, li ser bostek erda rizgarkirî tama azadiyê derxînim. Û bi rastî jî ez derdixînim. Ez di nav ava tirkan de, di keştiyê de bêsinor azad im. Kitêb û kovarên min yên bi kurdî hê jî li ser masê raxistî ne. Ez dikarim bi dilê xwe bi kurdî bixwînim, ger pêwîst be dersên kurdî bidim, nexşeya Kurdistanê, an jî ala Kurdistanê li odeya xwe daliqînim; qet nebe di ser qeryolê xwe re daliqînim.

Ez wê êvarê, bi kêfxweşiya ku min hema çî bigire hemû endamên malbata xwe dîtine, dilşa me, lê ez xemgîn im ku ez wê şevê li ba wan nemame. Heta saet li dor dehê şevê min ji berpirsiyar pirsî, lê destûr nedan û gotin, kengî hewa xweş bibe, pêlên der-

yayê dakevin, em ê jî bi rê bikevin. Wê şevê ez pir xweş razam. Sibehê zû ez û Rolf Ejvegård derketin sûkê. Em pêşî li Alsancakê geriyan. Ji ber ku bala wî li ser felsefe û fîlozofiyê hebû, wî xwest em li hinek dikanên kitêbfiroşan bigerin û binerin ka gelo ew bi tirkî jî hene an na. Em ketin hundirê çend kitêbfiroşan. Belê, Kirkegaard, Hegel, Marks, Nietzsche, Darwin... Fîlosofên antîkê, yên rojhelat û rojava, hemû wergeriyabûn tirkî. Rolf ecêbmayî ma. Wî meraq kir ka gelo ew wergeriyane kurdî jî, lê min dîsa jê re behsa rewşa zimanê kurdî û stemkariya li ser kurdan kir. Paşê wî meraq kir ka gelo tu kitêbên bi kurdî li kitêbxanê hene an na. Min jê daxwaz kir ku ew bi xwe ji dikandêr bipirse. Wî bi îngilîzî ji kitêbfiroş pirsar kitêbên kurdî kir. Yê kitêbfiroş çû ji dawiya dikanê jê re kitêbeke bi kurdî jî anî. Rolf li kitêbê nerî û paşê ji min re got, va ye kitêbên kurdî jî li vir serbest têne firotin. Ez jî mecbûr mam jê re bibêjim, ku mirov kitêbê ji dikanê bikire û li mala mirov were girtin, hingê qedexe ye û ji bo kitêbê mirov dikare bi terorîstî were sûcdarkirin.

Ez û Rolf têr geriyan, wî bi têra xwe resim kişandin. Ew li pîrbûna peykerên Atatürk û li trafîka Îzmîrê ecêbmayî ma. Piştî kirîna hinek diyariyên biçûk, wî xwest vegere keştiyê. Lê yê min ez venegeriyam. Ez hinekî din jî geriyam. Min jî dixwest ez tiştêkî ji Yezdan (kurê xwe) re bikirim. Ez tam dikira têtetima hundirê dikanekê, min dît ku Mehmed

Uzun û Feridun Andaç li kafeteryayeke derve rûniştine. Min destê xwe ji wan re hejand, rojnameyeke Özgür Ülke kirî û ez çûm ba wan. Me destê xwe da hev û ez rûniştim. Min jî mîna wan bîrayek xwest. Gava min rûpelên rojnameyê yê kulturê vekir, min resimê xwe tê de dît. Cemîle Çakır kurtehevpeyvîna bi min re weşandibû. Ya girîng û ji hevpeyvînê wêdetir wê nêrînên min û yên çend nivîskarên tirk yên ku beşdarî gerê nebûbûn, pirsî bû. Min pêşî ya xwe xwend. Wê nivîsî bû, ku me xwestiye em herin serîdana nivîskarên girtî, lê PENa tirk nexwestiye. Rast bû, wilo bû... Lê digel wê jî Mehmed Uzun ji daxuyaniya min a rojnameyê aciz bûbû. Min tu mane neda acizbûna Mehmed Uzun û ez bi Feridun Andaç re ketim sohbetê.

Min û Ferîdun Andaç me sohbeta xwe li keştiyê jî domand. Wî dixwest ew di kovareke tirkî de temayeke edebiyata kurdî çêbike û ji bo wê jî ji min alîkarî dixwest. Gava min zêde gazin ji nivîskar û rewşenbîrên tirkan dikir, ew hinekî bêdeng dima, erê weke min difikirî, lê bi dengê nizim difikirî. Ji xwe ev handîkapeke nivîskar û rewşenbîrên tirkan e. Îdeolojiya kemalîzmê ew kor kirine. Loma ew gelek caran rastiyê, an jî neheqiyê nabînin.

Hîn wilo ez û Ferîdun Andaç dipeyvîn, me dît hinek nivîskarên ukraynî vir de û wê de baz didin. Kataloga nivîskaran di destên wan de bû û ew li hevalekî xwe digeriyan. Wan resimê hevalê xwe nîşanî

me jî dan û ji me pirsîn, lê me nizanîbû ew li ku ye. Hevalên wî ji ber bi tirs bûn. Em jî tirsîyan. Hayû-hûyek bi keştiyê ketibû, her kesî tiştê digot. Hinan digotin ew hatiye kuştin, hinan dixistin stûyê hevalên wî bi xwe, her yekî tiştê diavêt aqilan. Nivîskarê rekî swêdî ku dizanîbû ez bi tirkî dizanim ji min daxwaz kir ku em herin ba polîs û li yê ukraynî bipirsîn, digel ku min pir dixwest em lê bipirsîn, lê min cesaret nekir û ez neçûm. Gava min ji nivîskarê swêdî re qala rewşa Tirkîyeyê, kurdan û polîsên wê kir, wî jî heq da min û nexwest ez herim. Lê ew çend heb gihîştin hev û çûn ba polîs. Piştî bi çend saetan dema vegerîyan, destvala vegerîyan. Êdî her kesî tiştê digot. Heta hinan jê bûyer şiband romana Agatha Christie ya bi navê Orient Expressê.

Herçî nivîskarên tirkan bû, hinekan texmîn dikirin ku ev lîstikeke derve ye. Yanî hin dewlet li pişt vê bûyerê ne. Hinek ji wan jî li ber diketin ku ev bûyer li welatê wan qewimî ye. Bi rastî mirov lê ecêbmayî dima. Ji çarsed nivîskaran nivîskarek nexuyabû. Gelo çi pê hatibû? Gelo ew hatibû kuştin? Ger ew hatibe kuştin, ji bo çi ew hatibû kuştin? An jî ger em wî nebînin, em ê bidin rê û herin? Baş e, ger ji berdêla wî ez bûma, wan ê wilo ez bihiştima û biçûna?

Min bi xwe jî gelek tişt diavêtin aqilan, lê min tu rê nedidît.

Em bi wan ramanan, bi wê tirsê, bi dilêşî di keşti-

yê de di nava ava Îzmîrê de bûn. Ji ber ku em wilo hatibûn rawestandî, kaptên şîveke bi şahî da me. Muzîk, stran û dansê di wê kêliyê de hemû derdê me da jibîrkirin. Lê di nava wê şahiyê de ji nişka ve bûyera Titanicê hat bîra min. Ne ji germahî û dostaniya Inger Johanssonê bûya, ez ê demeke dirêjtir li bûyera Titanicê bifikiriyama. Hin nivîskarên qibrîsî jî tevî sohbeta me bûn, wan jî kêfa xwe ji kurdan re anîn. Ez bawer dikim meseleya wan ya "dijminê dijminê min dostê min e" bû. Ez jî gelekî bi germî nêzîkî wan dibûm û min ji wan daxwaz kir ku ew bi nivîskarên kurdan re têkiliyê deynin û li hemberî qedexeya li ser zimanê kurdî bêdeng nemînin.

Civîn û gengeşiya dawî jî li ser azadiya ramanê bû. Çi bigire problemên hemû beşdaran, problemên welatê hemû beşdaran bi azadiya ramanê re hebû, azadiya ramanê li gelek welatan, bi salên dirêj girtî mabû, li hin welatan jî hêdî hêdî çirûskên azadiya ramanê xuya dikirin. Herçî li Tirkiyeyê bû, azadiya ramanê di girtîgehan de bû. Kurd dihatin kuştin, tirkên ku piştgiriya kurdan dikirin dihatin girtin, lê dîsa Tirkiye xwe mîna welatekî demokratîk dide naskirin û dixwaze li dinyayê jî bi wî awayî were naskirin. Ji ber ku em di nava ava Tirkiyeyê de ne, ji ber ku em di tixûbên Tirkiyeyê de ne, giraniya devjenkiya me jî li ser Tirkiye û Kurdistana wê ye. Hin kes dibêjin li Tirkiyeyê nêzîkî bîst milyon kurd hene, lê ew tene înkarkirin. Li welatekî ku nijadek

were înkarkirin, zimanek were înkarkirin, li wî welatî azadiya ramanê tune. Li welatekî ku rojnamevan ji aliyê polis û tîmên dewletê ve werin kuştin, li welatekî ku nivîskar ji ber nivîsên xwe di zîndanên de bin, li wî welatî azadiya ramanê tune. Li welatekî ku 27 rewşenbîr û nivîskarên wî bi saxî werin şewitandin û mêrkuj vekirî bigerin, li wî welatî azadiya ramanê tune.

Belê, li Tirkiyeyê azadiya ramanê tune, lê ma gelo ew wê bi tenê di peyvê de bimîne? Ma ne divê tiştek were kirin, ma ne divê cih li vê dewletê teng bibê da ku hurmetê ji demokrasî, mafên mirovan û azadiya ramanê re bigire? Ji bilî hinek nivîskarên tirkî, çî bigire di vê mijarê de hemû hemfikir bûn. Serokên delegasyonên hemû welatan di nav xwe de li dijî dewleta Tirkiyeyê bangê nivîsandin û bi îmzeya hemû serokan ew bang ji keştiyê ji serokkomar Süleyman Demirel û serokwezîr Tansu Çillerê re faks kirin. Di bangê de bi kurtî wilo hatibû nivîsandin: "Em bi xemgînî pîrsgirêka gelê kurd ya li Tirkiyeyê dişopînin. Em bawer dikin, gelê kurd jî mîna hemû gelên cîhanê xwediyê wî mafî ye ku li ser erda xwe bi zimanê xwe, bi nasnava xwe û bi çanda xwe bijî. Em bi dostanî ji we daxwaz dikin ku hun ê ji pîrsgirêka kurdan re çareseriyê mirovane bibînin û garantiya nasnav û çanda wan bidin."

Min bi xwe û hinek nivîskarên ji welatên cihê jî ev banga ha pîr nerm dît. Min bi wan da zanîn, li we-

latekî ku nivîskar û rojnamevan di nava kuçe û kolan de werin kuştin, divê mirov bi zimanekî hê hişktir biçe ser karbidestên wî welatî. Lê peyv û protestoya me zêde pere nekir û ew bang bi wî awayî ma. Her çawa be, wê bangê jî kêfa min anî. Ez bawer dikim bangên bi vî awayî nerm bin jî wê dîsa tesîrê bikin. Ji ber ku ew bang ji nivîskaran tê û karbidest dizanin ku nivîskar dikarin tiştên pir sert jî binivîsin.

Hin kes li ser lingan naveroka bangê mînaqêşe dîkin. Hin kes nerm dibînin, hin maqûl dibînin, hin jî qet naxwazin polîtîka û nivîskariyê tevlihev bikin. Di wê navê re çavên min li Vedat Türkali dikeve. Vedat Türkali bi tenê li ber pencerê rûniştiye. Ez diçim ba wî, silavê lê dikim û rûdinim. Bi kêmanî rojê carekê du caran ez bi nivîskarên tirkî re rûdinim û bi wan re sohbetê dikim. Vedat Türkali li halê min dipirse û dibêje baş bû ku bang ji dewleta Tirkîyeyê re hate şandin. Em hinekî li ser naveroka wê dipeyivin û paşê em derbasî mijara edebiyatê dibin. Haya wî jî zêde ji edebiyata kurdî tune. Ew jî mîna gelek nivîskarên tirkî yên din ku di pêvajoya rêwîtiyê de me sohbet kiribû, Kemal Burkay nas dike, şîrên wî xwendine û behsa dema Burkay ya TÎPê dike. Vedat Türkali dibêje ku ew dixwaze edebiyata kurdî nas bike, lê mixabin ew bi kurdî nizane. Di pêvajoya sohbetê de ez têdigihîjim ku ew bawer nake bi zimanê kurdî roman, çîrok, şîr, piyes, dîrok û

hwd. tê nivîsandin. Gava ez jê re behsa berhemên nivîskarên kurdan dikim û behsa berhemên ku ji edebiyata dinyayê wergeriyane zimanê kurdî dikim, ew ecêbmayî dimîne û rewşenbîrên kurdan rexne dike ku ew di warê danasîna edebiyata xwe de ewçend pasîv in.

Min dixwest ez di pêvajoya rêwîtiya xwe de bi hin nivîskarên tirkî re hevpeyvînan bikim û pêşniyaza avakirina pirek danûstandinê ji wan re bibim. He ma li wir min teyba xwe ya biçûk ji bêrîka xwe derxist û min bi Vedat Türkali re hevpeyvînek çêkir. Ez bi wî re li ser gelek tiştan peyvîm; li ser polîtîka û edebiyatê, li ser şer û aştiyê, li ser jiyana surgunê û hwd. peyvîm. Vedat Türkali bi xwe jî li derveyê welêt, li Londonê dijîya. Ew jî surgun bû, lê surgunekî ku bi dilê xwe surgun bûbû. Ew dikarîbû vegeriya Tirkiyeyê lê wî jiyana li Londonê ji bo xwe bi kêrtir didît û digot, London sakîn e, ez dikarim li wir bi hêsanî roman û senaryoyên xwe binivîsînim.

Ez herdu aliyên kasetê dadigirim û paşê jî çend wêneyên wî dikişînim. Kêfa wî tê û kêfa xwe jî ji xebatên min re tîne. Dixwaze danûstandinên me berdewam bin û dixwaze ez wî di derbarê edebiyata kurdî de bêtir serwext û agahdar bikim. Ez jî pir kêfxweşiya xwe tînim zimên û jê re dibêjim gava hevpeyvîna wî di Nûdemê de were weşandin, ez ê jê re hejmarekê bişînim. Em piştî hevpeyvîna jî tibabekî dipeyivin, ew soz dide ku ew ê romanên xwe ji

min re bi postê bişîne, paşê ez xêtir jê dixwazim û dadikevim qatê jêr, xwe bîstekê li ser piştê vedizelînim û xilmaş dibim. Tam gava ez xilmaş dibim, dengê ji ber derî tê. Ez bi wî dengî şiyar dibim û bi şiyarbûnê re destê xwe dirêjî kitêba li ser maseya li ber serê xwe, ya ku Feridun Andaç diyariyî min kiribû, dikim. Ez pêşgotina wî dixwînim û paşê radi-bim û serê xwe dişom. Ji ber ku piraniya wextê me di hundirê keştiyê de dibihurî, carinan jê me ferq nedikir ka roj e an şev e. Hûn ya rastî bixwazin ji me re ferq jî nedikir. Em kengî razana, kengî rabûna, em bi kêfa xwe bûn.

bû a wî.

Lê her çiqasî em nikarîbûn bi rê biketina jî, dîsa em vala ranediwestiyan. Xebata me her berdewam bû. Her tişt programkirî bû, diviyabû em li gora programê biçûna. Û ji ber ku berpirsiyarî bêtir di stûyê swêdiyan de bû, program jî baştir bi rê ve diçû. Kurtesohbet an jî kurtesemînerek li ser telîfa nivîskarî û wergeriyê hate kirin. Her kesî welatê xwe rexne dikirin û ji mafê wergeriyê gazin dikirin. Di sohbetê de girîngî û rola wergêran hate zimên. Hat diyarkirin ku zêdeyî nîvê berhemên ku têne weşandin ji wergerê pêk tê. Digel vê jî, mafê wergeran kême û ew bi qasî keda xwe mafê xwe nastînin. Erê, bi qasî keda xwe nastînin, lê dîsa jî distînin. Li gelek welatan wergêr li ser wergeriyê dijîn. Û divê wilo be jî, ji ber ku ew karekî hêja û bi rûmet dikin, lê gava ez kurdan û rewşa edebiyata wan bi bîr tînim, ez li ber xwe dikevim. Ez li ber xwe dikevim, ji ber ku tiştêkî me ne wek yê xelkê ye. Zimanê me qedexe ye, zimanê me di dibistanan de nayê xwendin, zimanê me ne zimanê resmî ye û em dîsa bi vî zimanî dinivîsînin. Û em dîsa edebiyatê werdigerînin vî zimanî. Em werdigerînin lê em bi çî zehmetiyan werdigerînin. Ne em dikarin mafê wergêran bixwin, ne jî mafê wan bidin wan. Bazara kitêbên kurdî, mîna maf û çarenûsiya kurdan di bin lingên zordestan de dipelixe. Gava ez rewşa edebiyata kurdancî bi bîr tînim, ez dibînim ku bêtir NÛDEM bi

karê wegerê rabûye. Nûdem guh dide wergerê, ez, ku berpirsiyarê vê kovarê û vê weşanxaneyê me û bi xwe jî werdigerînim, ez mafê wergêrên kurd dixwim. Ez tu peran nadim wan, ez kitêban didim wan û kitêbên ku ez didim jî ez ji kîsê xwe didim. Ji ber ku kitêbên bi kurdî nayên firotin. Kurd hînê xwendina bi zimanê tirkî bûne û naxwazin zû bi zû dev jê berdin. Ez dixwazim destê xwe bilind bikim û li ser mafê wergêrên kurd bipeyivim lê paşê ez dev jê berdidim. Ez bipeyivim ez ê li ser çî bipeyivim, ez ê gazinan ji kê bikim. Ez ê dîsa gazinan ji dewletê bikim. Rast e, dîsa sûcê dewletê ye, lê ez nikarim her tiştî jî têxim stûyê dewletê. Ji ber ku sûcê kurdan di vê mijarê de ne kêmi sûcê dewletê ye, ez bêdeng dimînim, ez naxwazim di hinceteke weha navneteweyî de kurdan sûcdar bikim, lê ez vê sûcdariyê li vir not dikim û dibe ku hin kes di vê mijarê de hebekî hişyar bibin.

Mijar ji mafê wergêra hêdî hêdî tê ser nivîskarî û nasnava nivîskaran. Ev mijar pir bala min dikişîne û min bi xwe gelek caran hem li ser vê mijarê nivîsandîye hem jî di hevpeyvînên xwe de aniye zimên. Min hertim nasnava edebiyata kurdî bi zimanê kurdî ve girê daye. Qet nebe, ez vê di demeke ku zimanê kurdî qedexe ye de, dibêjim. Lê ger zimanê kurdî ne qedexe be jî, edebiyateke neteweyî bi zimanekî neteweyî tete pê. Û Jan Myrdal, tam gotineke li gora dilê min dibêje. Myrdal dibêje, ziman nasnava ni-

vîskar e û du nivîskarên swêdî; August Strindberg û Ola Hansson wek nimûne dide. Ew dibêje: "Strindberg bi fransî nivîsandiye lê paşê vegeriya zimanê swêdî û bûye navekî navneteweyî, lê herçê Ola Hansson e bi almanî nivîsandiye û vegeriya zimanê xwe yê neteweyî, lê ew ne bûye nivîskarekî neteweyî ne jî yê navneteweyî. Ew nivîskarê ku bi rastî neteweyî ye dikare bibe navneteweyî jî."

Lê di vê mijarê de jî nêrînên cihê hene. Ev nêrînên cihê jî li hemberî Jan Myrdal hatin zimên. Xwediyê van nêrînên cihê nivîskarekî holandî Atte Jongsta bû. Ji delegasiyona Holandayê bi tenê ew beşdar bûbû û yek ji nivîskarên holandî yê bijarte bû. Wî nasyonalîzm wek vîrusekê didît û digot neteweya edebiyatê tune. Ew li dijî neteweya xwe jî peyivî û got ku ew dikare pê li ala Holandayê bike. Lê belê dengên li dijî nêrînên Atte Jongsta bilind bûn. Piraniya xwediyên denga ji welatên kevnesosyalîst bûn ku li dûv nasyonalîzmeke nû bûn.

Min dîsa rewşa kurdan anî ber çavan, rewşa kurdan dîsa ne wek ya tu miletan bû. Hemû kesên ku beşdarî mînaqêşê û guftûgoyan dibûn, xwediyên zimanê serbixwe bûn. Zimanê wan li welatê wan fermî bû û wan bi zimanê xwe dixwendin. Tu talûkeya ku zimanê wan wînda bibe tune. Digel wê jî wan nasnava edebiyatê bi zimên ve girê didan û hevwehatiyên xwe teşwîqî nivîsandina bi zimanê milî dikirin.

Deklerasiyona Delfiyê

Li gora hatibû plankirin wê keştiya me biçûya Delfiyê û wê li Delfiyê deklerasiyona ku ji aliyê delegasyonên hevbeş hatibû amadekirin bihata xwendin. Lê ji ber ku keştiya me ji ber nexweşiya hewayê du rojan li Îzmîrê mabû, êdî em dereng mabûn û em nikarîbûn biçûna Delfiyê. Loma gelek ji me xemgîn bûn, ji bo gelek kesan dîtina Delfiyê firsendeke baş bû. Dîtina Delfiya ku navê wê di lîteratura antîk de dibuhure û di dîroka antîk de xwediyê cihekî taybetî ye, ji me re nebû qismet.

Tê gotin ku mirov li Delfiyê dikarîbû hînî qedera xwe bibûya. Grekiyên ku diçûn Delfiyê derdên xwe ji Pythiyê re digotin, Pythia berdevka Xweda Apollon bû û wê qedera grekiyan bi wan didan zanîn. Belkî jî baş bû ku em neçûn Delfiyê û em nebûn hevparê trajediya qiral Oidipus. Lê Sture Linnér bi gotara xwe ew ewrê xemgîniyê ji ser me rakir û bi bêhnfirehiya swêdiyekî got: "Belê, em neçûn Delfiyê lê Delfî hat vir."

Wî di gotara xwe ya ku li ser rêwîtiya me bû, beh-

sa rêwîtiyê, behsa girîngiya diyalogê, behsa berpirsiyariyên nivîskar û rewşenbîran, behsa tolerans û demokrasîyê û behsa xerabiyên ku cîhana me rapêçane kir. Paşê wî behsa antîkê, behsa kultura antîkê û behsa girîngiya antîkê kir. Bi gotinên wî xemgîniya ku li ser rêwiyên keştiyê bû, radibû. Ji bo kurtedemekê be jî xemgîniyê cihê xwe ji dilşahî û hêviya pêşerojê rohnê re hişt.

Piştî guhdarîkirina Sture Linnér, ez ber bi koma nivîskarên tirkên çûm. Xwedê jê razîyan ji cihê xwe ranedibûn, her tim li eynî cihê rûdiniştin û gelekî îzole bûn. Dibe ku jî ji ber nezaniya wan ya zimên bû. Herçî Can Yücel û Orhan Pamuk bûn, têkiliyên wan ne xerab bûn, wan bi der û dorê re didan û distandin û li ser siyaset û edebiyatê bi rêwiyên din re sohbet dikirin. Lê yên din çî bigire ji bilî dema xwarin û razanê ji cihên xwe ranedibûn. Heta carekê Can Yücel henek kir û got, ew di cihên xwe de kurk ketine. Ji nava nivîskarên tirkên, yê ku ez heta wê kêliyê pê re nepeyivîbûm, Bekir Yıldız bû. Bekir Yıldız di dema xwe de çîroknivîskarekî Tirkîyeyê yê bijarte bû. Gelek çîrokên wî bûbûn fîlm û fîlnên ku ji ber çîrokên wî hatibûn girtin di qada navneteweyî de xelat girtibûn. Mijara piraniya çîrokên wî li ser der û dora Herranê bûn. Min kurdbûn û nekurdbûna wî ji Can Yücel pirsî bû. Wî jî ji min re gotibû, belê, ew kurd e, lê deyuz xwe li kurdî nake xwedî.

Gava ez ber bi Bekir Yıldız ve çûm û min silav da-

yê, mîna ku ew zûde li benda min bû, pir bi germî silava min li min vegerand û pir bi germî nêzîkî min bû. Min li hal û wextê wî û li nivîsandina wî pirsî, wî jî got îdare ye. Min jê re got ku kitêbeke wî li Swêdê wergeriyaye kurdî. Haya wî jê tunebû. Lê wî ji torbê li ber lingê xwe sê kitêbên xwe derxistin û ji bo min danîn ser masê. Yek jê kitêbeke mezin bû ku hemû çîrokên xwe tê de civandibûn. Wî ew kitêb ji min re îmze kir û ji min xwest ku em hinek çîrokên wî wergerînin kurdî û mîna çîrokên kurdî pêşkêşî xwendevanan bikin. Herdu pirtûkên din jî ji min re îmze kirin û bi kêf dane min. Her tim jî meraq dikir ka ez çawa bi kurdî dinivîsînim. Min jî jê re bi kurtî behsa dîroka edebiyata kurdî, behsa edebiyata kurdî ya klasîk û behsa edebiyata kurdî ya nû kir. Di wê navê de kanaleke televizyona Yunanî, me berê ji bo hevpeyvînê li hev kiribû, ji min re gotin ka gelo ez amade me an na. Min jî destûr ji Bekir Yıldız xwest û min çavên xwe li Ingemar Rhedin gerand. Ingemar Rhedin şaîr û rojnamevanekî swêdî bû lê bi yunaniyeke baş jî dizanîbû. Em di pêvajoya rêwîtiyê de bûbûn dost û wî ji min re soz dabû ku ew ê ji bo televizyonê ji min re wergeriyê bike. Min dixwest ez hevpeyvîna xwe ya bi televizyonê re bi kurdî bikim, lê kesekî ku ji kurdî wergeranda grekî tunebû. Loma min xwest ez bi swêdî bipeyivim û Ingemar Rhedin jî wergerîne grekî. Gava min Ingemar Rhedin dît û ji bo hevpeyvînê em çûn cihekî xewle ez

hebekî bi kelecana bû. Lê gava ez li hemberî kamera-
yan rûniştim û wan berên lampeyên xwe yên bi
şewq bi min vekirin, tu kelecana min nema. Me
hevpeyvîna xwe bi wergera Dostoyevskî ya bi kurdî
dest pê kir. Ji ber ku min kitêba Dostoyevskî "Şevên
Spî" wergerandibû kurdî wan xwestin ku ez çend
paragrafan ji kitêbê bixwînim da ku paşê em dest bi
hevpeyvînê bikin. Min jî wilo kir. Min ji rûpelê pêşî
dest pê kir. Paşê wan li ser min, li ser nivîskariya
min, li ser kengî û çima çûyina min ya Swêdê, li ser
ziman û edebiyata kurdî û li ser rewşa kurdan ya li
Tirkiyeyê pirsîn, min bersiv da û Ingemar Rhedin jî
wergerand. Ew zêdeyî niv saetê bi min re peyvîn.
Gava carekê ez li korîdorê pêrgî Orhan Pamuk ha-
tim û me li ser lingan sohbet kir, wî got ku televiz-
yon bi wî re jî peyvî ye.

Ez dizanim çend kanalên televizyonan hebûn ku çi
bigire hemû rêwîtiya me, hemû civîn û semînerên
me dikişandin û qeyd dikirin. Xwedê zane bê
wan çend kaset dagirtin û wê wan kengî û ji bo çi bi
kar bînin.

Em ewqasî hînî wê rêwîtiyê bûbûn ku her ku me
nêzîkî li dawiya rêwîtiyê dikir, ez ewqasî li ber dike-
tim. Lê mîna her tiştî dawiya rêwîtiya me jî hat. Û
me dîsa xwe gihand Atînayê da ku ji wir jî em bifi-
rin welatên xwe. Em sibehê zû gihîştin Atînayê û hê
ji balafira me re çend saetek mabûn. Tam gava ku
min ê çenteyên xwe teslîm bikira, min hew dît ku

Anette Kullenberg li pêşiya min e. Min silav lê kir û wê jî bi ken silava min li min vegerand. Min dît ku ew pir xwe nêzîkî min dike, loma ez pê re ketim sohbetê. Min meraq kir ka gelo ew Atînayê baş nas dike an na. Wê jî bi awayekî mutewazî got ku ew berê jî li ser navê Aftonbladetê çend caran hatiye Atînayê û hebekî nas dike. Piştî ku me çenteyên xwe teslîm kirin, me xwest em herin Atînayê û ji xwe re bigerin. Lê Akropolîs di dilê min de mabû, min dixwest em Akropolîs bibînin. Ji ber ku çî cara min wêneyekî Atînayê dîtibe, berî bajarê Atînayê Akropolîs li ber çavên min ketiye. Anette Kullenberg ez neşikandim û em çûn Akropolîsê. Akropolîs li ser girekî hatiye avakirin. Herçiqaş em bi tirimpêlê çûn heta cihê bilêtan jî lê gava me xwe gihand Akropolîsê ez di xwêdanê de mam.

Em bi qasî saetekê li Akropolîsê geriyan. Min ji Akropolîsê dikarîbû hemû bajarê Atînayê bidîta. Ez li avakirina Akropolîsê û li stûnên wê matmayî mam. Akropolîs hêlîna bajarvaniyekê bû. Pir gotinên ku îro di gelek zimanan de bûne gotinên hevbeş û tên bikaranîn, ji der û dora Akropolîsê derketine. Ev du hezar û çarsed sal in ku mirovatî di bin tesîra fîlozofîya Atînayê de dijîn. Bavê vê fîlozofiyê jî Sokrates e. Tê gotin ku Sokrates yekî ne î xweşik bû, lê pir şareza bû. Digel wê jî wî hertim gazin ji nezaniya xwe dikir. Loma dipirsî. Bi rîya pirsê hîn dibû û paşê dipeyivî. Ew li kuçe û kolanên Atînayê digeriya û bi xelkê re diket di-

yalogê. Malê dinyayê û karyerê qet bala wî nedikişand, lê wî hemû jiyana xwe dabû zanînê. Loma karbidestên Atînayê ew talûke dîtin û cezayê mirinê danê. Ger Sokrates poşmaniya xwe bianiya zimên û li ber wan bigeriya, an jî ji Atînayê bi dûr biketa, dibû ku xelas bibûya, lê ew li ser ya xwe ma û bi qedeha jehrê dawî li jiyana xwe anî. Ji ber ku Sokrates bi xwe tiştêk nenivîsandiye, şagirtê wî Platon fikir û ramanên wî gihandine roja me. Platon jî dide ser riya mamosteyê xwe û di akademiya xwe de şagirtên nû digihîne.

Gava ez resimekî Greklenda kevin di serê xwe de çêdikim, Atînaya antîk, Sokrates, Platon û Xweda û nivîskarên wê demê bi bîr tînim û em dadikevin nava kuçeyên Atînayê, ez qidûmşikestî dibim. Ez li nava bajarê Atînayê tu bermayên filozofi û bajarvaniya antîk nabînim; lê ez pêrgî trafîkek pîs û Atînayeke di rengê bajarekî Tirkîyeyê de tîm. Dibe ku jî, ew nîşana bi sedsalan bindestmayîna Atînayê be.

Piştî ku ez ji dikanekê ji xwe re hêkelkekî biçûk yê Afrodît dikirim, Anette min dibe kafeteryaya hotelekê. Li gora gotina wê, her ku riya wê bi Atînayê dikeve, ew li vê otelê dimîne. Em bi hev re taştîyeke dereng an jî firavîneke zû dixwin û radibin ber bi refê xwe ve diçin. Em li wir nûçeya ku nivîskarê ukraynî li Stembolê hatiye dîtin, dibihîzin û bi wê nûçeyê pir kêfxweş dibin.

Her tişt bi lez derbas dibe. Gava em li balafirê siwar dibin û xwe digihînin Arlandayê, ez dibînim ku Mus-

tafa hatiye pêşiya min. Ew bi xêrhatiniyê dide min û em bi hev re ber bi otomobîla wî ve dimeşin. Gava ez çenteyên xwe di dawiya otomobîlê de bi cih dikim û em bi rê dikevin, dîsa Mustafa ji min pirsra gera min dike. Heta ku em digihîjin malê ez jê re dibêjim, lê ez gişî nabêjim.

Min ji we re jî giş negot...

Nameyek ji Inger Johansson

Kopyaya nameya Inger Johansson ya bi swêdî û wergera wê ya bi kurdî.

Inger Johansson ev nameya ha piştî Gera Derya Reş ji Firat Cewerî re şandiye. Inger Johansson hingî berpirsiyara Yekîtiya Wergêrên Swêdê bû û bi xwe jî wergêreke navdar e.

Lund, 24 november 1994

Käre Firat (stavas det verkligen så som det står i Svartahavskatalogen??)

När jag kom hem låg det redan gamla Blix^{sk}tationspapperet och väntade ... Jag har på förmiddagen skickat de bifogade faxbreven — förbindelserna är perfekta ... Nu undrar jag: vet du andra adressater som rutinmässigt borde få kopior av mina vädjandebrev till Turkiet? Det gäller ju nästan alltid kurder. Tycker du att jag ska faxa dem till Gül Demir på *daily news*, t.ex. Jag hittade ett visitkort med det namnet i fickan men minns inte vem jag fick det av — förmodligen var det en av de unga kvinnliga journalisterna på "presskonferensen" i Istanbul ... Hur som helst: ge mig tips!

För mig gungar det fortfarande under fötterna. Som du måste ha förstått blev för mig din närvaro ombord viktigare än nästan allt annat. Jag vet att det du sa — och sättet du gjorde det på — gick rakt till hjärtat på många. Det senaste beviset på det blev Amy Mims, irländsk-grekiskan från Athen, som berättade för mig att den värdighet och det allvar med vilket du framförde ditt budskap väckte ett starkt gensvar. På något sätt blev det särskilt starkt för att det var ett sånt oerhört understatement — bara de mest uthärdliga sakuppgifterna — som för dem som visste mer påminde om alla outhärdliga fakta ... Det hemska är att folk vet så lite, till och med de som fanns på båten. Självt är jag rätt bestört över den allmänna okunnigheten — och hjälplösheten-initiativlösheten hos dessa intellektuella. Vilken outnyttjad resurs för opinionsbildning om just yttrandefriheten och respekten för kulturell identitet! Om bara författarna ville försöka komma till insikt om sitt ansvar och lära sig nånting, både om fakta och arbetsmetoder! I efterhand står det helt klart att man hade kunnat ta upp kurderernas sak, liksom andra minoriteters, på ett helt annat sätt, inte minst med mer information. Som jag väl berättade verkade t.ex. ymänerna inte ha en aning om nånting i Turkiet. Och för dig och mig är det ett förlorat tillfälle. Men låt oss inte bli modfälda utan se det som en del av den allmänna kulturkollisionen — det var inte lätt att veta i förväg.

Mitt i din sorg måste du ju fortsätta precis som du gör. För mig blev du till en personifikation av det som abkhasiska Ludmila Sagariya berättade. I Abkhasien intar buddhisterna följande hållning: För att nå försoning måste man *offra* sitt hat.

För många är det ett stort offer. Och just därför öppnar det någonting ... När jag hade fått veta detta förstod jag att det du berättat för mig om försoning och icke-våld var exakt detsamma. Tack för att du med din person visade mig hur det ser ut, vilket språk det har.

Du ska också veta om att Denis Chachkhalia från Abkhasien helt nyligen också hade förlorat en bror under liknande omständigheter som du. För mig blev det symboliskt.

Jag vill jättegärna höra av dig. Gud välsigne dig.

Tillgivna

INGER JOHANSSON
Översättare
Pedellgatan 16
S-223 60 LUND

tel./fax: 046-138374

PS Skickar med en typ av vädjandebrev som i september avsändes härifrån Lund i 70 ex.

PS Jag eftermiddagade just med Mats Löfgrens
som ber mig hälsa!

Lund, 24ê Çiriya-Paşîn 1994

Firatê delal,

Gava ez vegeyriyam malê kaxezên protestoyê li benda min bûn... Min berî nîvro kaxezên faksê yên pêvek şandin – pêwendî pir baş in... Ez niha meraq dikim: gelo tu hin adresa dizanî da ez hertim kopyayên nameyên protestoyê ji wan re bişînim? Çi bigire hemû di derbarê kurdan de ne. Ma ez dikarim wan ji Gül Demir ya ku li *daily news*ê dixebite re bişînim? Min karteke bi wî navî di bêrîka xwe de dît, lê ez nizanim ev karta ha çawa gihîştîye min - hebe tunebe wê yek ji wan keçên rojnamevan yên ku li Stembolê beşdarî civîna me ya çapemeniyê bûbûn be... Her çawa be: fikrekê bide min!

Yê min ez hê jî dihejim. Divê te jî fêm kiribe ku beşdarbûna te ji bo min çî bigire ji her tiştî girîngtir bû. Ez dizanin tiştên ku te gotin – û celebê gotina te – rasterast ket dilê gelek kesan. Delîla wê ya dawî jî Amy Mimsa îrlandî-grekî ya ji Atînayê ye. Wê ji min re got, ku cidîyet û qîmeta ku te pê nêrîna xwe pêşkêş kir tesîreke mezin li guhdaran kir. Bi gotineke din, tesîra mezin ya gotara te ew bû ku te ewqasî rastî dianî zimên – bi tenê rastiyên normal – ji bo yên ku berê dizanîbûn, bibîranîneke nû bû... Ya xerab ew e ku xelk pir hindik bi van rastiyên dizanin, heta rêwiyan keştiya me jî. Ez bi xwe ji ber vê nezaniya tevahiyê pir diêşim – û herweha ez ji ber bêînîyatîfî û alîkarînekirina van entelektuelan jî pir

diêsim. Azadiya fikrê û hurmeta ji nasnava çandî re alavekê baş yê hişyarkirina raya giştî ye. Bi tenê ger nivîskar bixwazin berpirsiyariya xwe bi cih bînin û di derbarê fakta û metoda xebatê de hînî tiştêkî bibin. Piştî her tişt xelas bûye, ez niha difikirim ku mirov dikarîbû pirsgirêka kurdan jî mîna ya hemû kêmteweyên din bianiyê zimên, qet nebe mirov dikarîbû di derbarê kurdan de agahdariyên firehtir bida. Mîna ku min behs kiribû, bo nimûne romaniyan di derbarê Tirkiyeyê de bi tiştêkî nizanîbûn. Û ev yeka ha ji bo min û te firsendeke wendabûyî ye. Lê em bêhêvî nebin, em vê yekê jî mîna cihêtiyeke çandî bibînin – û ne hêsan bû ku me ji berê de bi vê yekê bizanîba.

Tam di nava xemgîniya te de, divê tu mîna niha di xebata xwe de berdewam bî. Tiştên ku Ludmila Sagirayaya abazî ji min re behs kir, tu di serê min de zindî kir. Li Abaziyayê, ev e xwestin û sîstema budîstan: Ji bo lihevhatinê divê mirov kîn û nefreta xwe bike qurban. Ji bo gelek ev qurbaneke mezin e. Û loma tiştêk vedibe... Gava min ev fêhm kir, ez hingî têgihîştim ew tiştên ku te ji bo aştiyê û li dijî şidetê gotin, eynî bûn. Spas, ji bo ku te bi sexsê xwe rewş ji min re diyar kir û te nîşan da bê mirov zimanekî çawa bi kar tîne.

Divê tu bizanîbî ku Denis Chackhaliyayê abazî jî berî bi kurtedemekê birayekî xwe wenda kiriye, eynî mîna wendakirina birayê te. Ev yek ji bo min sembolîk bû.

Ez ji dil li benda bersiva te me. Xwedê bi te re be.

Ji dil

Inger Johansson

Piştî gerê bi navê "Word Renaissance" kitêbeke mezin bi îngilîzî derket. Di kitêbê de tiştên girîng ku di pêvajoya gerê de hatibûn gotin cih girtiye. Yek jê jî ev wêneyê Firat Cewerî û ev kurtegotara ha ye.

Fred Eljson/Firat Cewerî, photograph Georg Sessler

SILENT FRUSTRATION ABOUT KURDS

At sea between Istanbul and Izmir, during the much-hailed Turkish Literary Evening, Firat Cewerî, Kurdish member of the Swedish Writers' Union, took the stage to read a poem by Can Yücel translated into Kurdish.

However, before reciting with heart-rending understatement, he emphasised the reality of the millions of Kurds in Turkey who are forbidden to speak their own language:

"Only on board this ship can I read this poem that I have translated into Kurdish. In Izmir, this would not be permitted."

Apart from what Firat Cewerî said, very little else was officially mentioned about the Kurds during the cruise. Perhaps the silent frustration and grief that spread among the audience were significant. In the discussion on respect for cultural identity later on, the situation of the Kurds was not addressed. Why not? *Inger Johansson*

Türk Pen'i zindandaki yazarların ziyaretine karşı çıktı

Mehdi Garges, diğerlerini de getirdiği için cezalandırıldı.

CEMİLE ÇAKIR-AYDIN EKER / İSTANBUL

İzveç Yazarlar Birliği'nin düzenlediği ve dünyanın çeşitli ülkelerinden, bir çok yazarın katıldığı "Deniz Gezce" toplantısı, İstanbul'da, "Cemile Çakır-Aydın Eker" otomize bir saçkına yazan Senmur Sezer ve Adnan Özyalçınlar "Türkiye'deki düşünce özgürlüğü sorunundan" dolayı gezice katılmadıklarını belirttiler. Gezi gezisinde yer alan Fırat Ceweri de toplantılarından dolayı zindandaki bulunan yazarların ziyaret edilmesini önerisine karşı çıktığını belirtti.

"Karadeniz'in Dağları, Diğ Deniz Buluşması" gezisi MSW World Penatıssance aile gezisi için İstanbul'da düzenlenen yazara, kültürler arasında yozlaşmaya saktı. Yazarlar Ülkesi'ne nün Odessa limanından

başlayan yolculuklarında Ukrayna, Romanya, Bulgaristan'dan sonra önceki gün Türkiye'ye uğradı.

Tropikası Sarayı, Ayasofya, Yerebatan Sarayı ve Sultanahmet Camii'ni gezen yazarlar, gezinin ikinci gününde İstanbul'un güneyi gezdiler. Gezi 24 Mayıs günü Denizli'ye son bulacak.

İzveç Yazarlar Birliği başta olmak üzere UNESCO ve bazı diğer kurumlar da maddi ve manevi olarak destek sunmasıyla hazırlanan gezi, 600 milyon dolarlık mal olan bir bütçeyle oluşturulmuş. Türkiye tanıtım Fonu 10 bin dolar, Kültür Bakanlığı ise 700 milyon lıra katkıda bulunmuş bu gezide Her ülkeden belli sayıda yazar için öğütürümler konulmuş. Türkiye'den de katılım istenmişti. Bu gezinin Türkiye Yazarlar Sendikası (TTSY) ve Türk PEN Yazarlar

World Penatıssance gemisiyle yapılan gezice 30 ülkeden 430 yazar katılıyor.

Derneği adına basınıktan yurt ve Vedat Türkali, Ayrıca İzveç'ten Sezer Duru, Sükran Kurda-tazatlar Biriği'nün daveti üzerine Bekir Yıldır, Alpay Kabaca ve Kurt yazar Mehmet Uzun ve Fırat Ceweri de gezide yer alacak.

"Deniz Gezce" gezisi, "Cemile Penatıssance'da yazayan ve Ceweri Bektaş Arif Damaz, Ceweri Behramoğlu, Feritkin Arı-ğaç, Erhan Benet, Herkull Mitas alıyor.

AYDIN ÇAVDAR

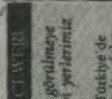
"Gemide yapılacak tartışmalar emellektirilmez düzeyde kalır"

"Emellektirilmez tartışmalar var gibi geliyor bana. Gemide de deniz tek deniz haline emellektirilmez tartışmalar olacaktır. Türkiye'nin sorunları, özellikle düşünce özgürlüğü emellektirilmeden çok somut planda halledilmeli. Bu sorunu halleden hükümetler için böyle bir gezice olabilir."

"Düşünce özgürlüğü sorunu halledilmeden hiçbir şey olmaz"

"Türkiye'nin ve Aydıncının bu kadar sorunları varken emellektirilmez düşünce özgürlüğü sorunu halledilmeden, bu problemi kendi içinde halletmek mümkün, böylece Kayık sefalıdırın karşıları."

"Bizim de görülmeye değer tarihi yerlerimiz varmış"

"Gemide Türkiye'de düşünce emellektirilmez düzeyde olacaktır. Türkiye'nin sorunları, özellikle düşünce özgürlüğü emellektirilmeden çok somut planda halledilmeli. Bu sorunu halleden hükümetler için böyle bir gezice olabilir."

'Türkler Beşikçi ile övünmeli'

KÜLTÜR SANAT SERVİSİ - İsvç. Yazarlar Birliği'nin düzenlediği "Karatelcinin Dağları-Ç Denizin Bolılaşması" adlı gezide St. Petersburg'da yaşanan Kültürel Oudskaze Celli de vardı. 19 Kasım günü İstanbul'da tarihî yerleri gezerek yazarlar arasında yer alan Ordahanê Celli, Kurt sorununa Türk aydınlatılmıy medeni diyaviri olamadıklarının anlayamadığını belirtene "Türkler Beşikçi ile övünmeli" dedi. Ordahanê Celli ile eskî Sovyetler Birliği'nde yaşayan Türklerin durumu, Türk Devleti ve Kurt sorununu konularında görüştü.

Sırayı Ordahanê Celli, şu anda Rusya'da yaşıyorsunuz. Sovyetler Birliği'nin dağılımasından sonra oradaki Türklerin durumunda değişiklik oldu mu?

● Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle beraber sadece Türklerin yaşamında değil, bütün halkların yaşamında büyük değişiklikler oldu. Özellikle Kürtlerin yaşamında olumsuz değişiklikler oldu. Diğer hakların cumhuriyetleri vardı. Kürtler sathipsiz olduğu için, devletleri olmadıkları için sorun olumsuz oldu. Eskî cumhuriyetlerde yaşayan Kürtler, Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan bu gibi cumhuriyetlerde yaşayan Kürtler, Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle beraber ekonomik sorunlardan dolayı başka yerlere, özellikle Rusya'ya taşınmak zorunda kalmışlardı. Kimileri Avrupa'ya taşındı. Büyük bir ekonomik kriz vardı.

Kürtlerin dayanıklılığı ve bir devlete sahip olmalarının Kurt kültürünün gelişiminin nasıl etkiliyor?

● Kürtler çeşitli ülkelere dağılmalarına, çeşitli yerlerde yaşamalarına ve ülkelerinin olmalarına rağmen, genelde kendî kültürlerini koruyabilmişlerdir. Özgümlüğünü aşkın Kurt nüfusunun dış-larız olması bir sorundur elbette. Er veya geç, bir devletçi olacaktır Kürtler.

rağmen, Kürtler arasında diyaloğ vardır. Fırat Çevheri ile ilk kez görüşünüz, gemide görüştüğ, hiç zorluk çekmeden anlaşayız. Amacımız bir, Türkiye'de yirmi milyon aşkın Kürt var, diğer Kürtleri de katarsak, otuz milyon Kürt var. Kürtlerin ne bir radyosu, ne bir televizyonu var. Doğru

Ordahanê Celli(şöale) ve Fırat Çevheri görüştiğimiz günlerde İstanbul'daydı.

Parçalanmış durumdaki Kürtler, Türkiye'nin, Irak'ın, Rusya ve Avrupa'nun çeşitli yerlerine dağılan Kürtler arasında sosyal ve kültürel açıdan farklılıklar var mı?

● Kürtler parçalanmazın, Kürtler parçalanmışlar, bölünmüşler, Kürtler arasında bir yapıyı bir simdir. Bunlar er geç kalkacaktır. Aralarında sınırlar olmaması

değerlendiriyorsunuz?

● Kürtler sonradan olduğu, bütün demokratik haklarından yoksunsa, tutuklanıp sergi atılıp işkence görürse, ona karşı bir savaşın da olacaktır. Başkaya, somut bir şeyi bir savaşın. Kürtler de başlı, somutları görüyor. Onların mücadeleleri kaçınılmazdır.

Bir de Türk aydınlarına aceleniyorum. Türk aydınları niye bunu gormezlikten geliyor? Kürtler, bütün haklarından yoksun, Türk yazarları bunu niye savunuyorlar. Yazıyorlar? İki halkın kardeşliğim isteyen, barıştan yana olan insanlar ya içten anlatıyor, ya da öldürüyor, lesaül Beşikçi bir Türk aydın olarak bunu savunuyor. İçten anlatıyor. Mesela Anter gibi bir Kürt yazarı, her iki halkın kardeşliğini savunan bir, öldürüyor. Türkler in Beşikçi gibi halkların kardeşliği için çalışan biriyile övünmes gerekir.

Unuslararası kültür dünyasında Kürt kültürü ne kadar tanınıyor? Kurt edebiyatının tannan örnekleri var mı?

● Geçiden önce Rus delegasyonı Kürt okullarına da ziyaret edelim" dedi. Ben de Türkiye'de böyle bir şey yoktur. dedim. "Kürtler bütün haklarından yoksundun. dedim. "Peki oysayız Türkiye'de Kürt okulları yoksa Türkiye'nin Avrupa Ekonomik Topluluğı'na bağlanabiliriz" diye sorular. Türkiye'nin, bütün önce tesislerini değiştirecek ve Kürt halkının demokratik ve kültürel haklarını vermesi gerektir.

Türkiye'de Kürtlerin özgürlük mücadelesini nasıl

Daxuyaniya ku ji keştiyê ji Suleyman Demirel û ji Tansu Çilerê re hati-
bû fakskirin:

PERSECUTION OF WRITERS TODAY

More than one of the participants in our voyage has personally experienced censorship, prison or exile, for no other reason than speaking his or her mind. Whilst we were on board, Turkey once again offered a terrifying example of disrespect for the right of expression: a court sentenced eight Kurdish members of Parliament to prison for doing what representatives in a democracy are supposed to do: speaking out in behalf of their constituents. This is yet another stain on Turkey's sadly blotted human rights record. Many of the country's millions of Kurds are integrated into Turkish society, but those who have sought to maintain their ethnic identity have faced discrimination and worse. The Kurdish language is banned, Kurdish authors and journalists and human right workers have been killed by death squads. Others have "disappeared" while in the custody of security forces.

Deeply concerned over the situation of the Kurds in Turkey, writers on board sent messages to the President and to the Prime Minister of Turkey, for instance the following of November 21

To The President of Turkey,
Suleyman Demirel
and the Prime Minister of Turkish
Government, Tansu Ciller

With great anxiety we follow the news about the situation of the Kurdish people in Turkey.

We believe that in Turkey the Kurdish people, as all other peoples and minority groups, have a right to live with their identity, their culture and their language in peace.

We kindly ask you to do your best and find a humane solution for the Kurdish question and to secure their culture and individual rights.

Your respectfully and sincerely
Izmir, November 21 1994

Signed by the heads of the delegations
Peter Curman, President of the Swedish Writers' Union
Thanassis Valtinos, The Writers' Union in Greece
Benkt-Enik Hedén, Vicepresident of the Swedish Writers' Union
Uwe Friesel, Baltic Writers' Council
Samu Michael, The Writers' Union in Israel
Mikhail Choulak, President of the Writers' Union from Skt Petersburg, Russia
Andrei Burac, Secretary of Moldovan PEN Club
Yuri Pokalchuk, The Writers' Union of Ukraine
Laurentiu Ulita, President of the Writers' Union from Romania
Rumen Leonidov, The Free poetry Society in Bulgaria
Suat Karantay, The Turkish PEN Club

Other Resolutions on board

As we travel from port to port, we bring up the cases of individual writers with the governments concerned.

- * we appeal for the release of Ismail BESIKCI and all other writers in Turkey imprisoned solely for having exercised their right to freedom of expression.
- * we call for a review of these cases of the journalist Ilie ILASCO sentenced to death by a court in the Dniestr Republic inside the Republic of Moldova.
- * we call for investigations into the cases of Taif ADZHBA, an Abkhazian poet, and Alexandr TOPURJA, an Abkhazian journalist, both reported to have disappeared in Abkhazia.

Several more appeals could have been made, there are hundreds of names on the PEN list of imprisoned writers. If no torrent of letters of appeal and resolutions occurred on behalf of the illustrious personalities on board, the reasons would seem to be inexperience in mobilising public opinion, unawareness of the potentialities, or even ignorance of the situation in other countries.

Inger Johansson and Mats Löfgren

During a meeting between some PEN members on board, the Hellenic PEN-members proposed to host the forthcoming annual meeting of PEN in Greece. After the cruise, the Greek PEN has addressed an invitation which has been positively accepted by the Secretary General of the International PEN. This meeting will take place in Athens in June or September, according to information given by Vassilios Viteaxas, Greece.

Upon initiative of Kostas Moskof, writer from Greece, serving as head of the Middle East Section of the Hellenic Foundation in Cairo, Egypt, another appeal was made.

"The international meeting of writers 'Waves of the Black Sea' after taking into consideration the fact that the people of Iraq - especially the children - continue to suffer under the embargo in spite of the acceptance by the Iraq government of the conditions of the United Nations declares that the continuation of the embargo is unjustifiable. This embargo is the cause of great suffering among people, especially the children who die in their thousands from malnutrition. It would like to make a special mention of a case of the highest level: a poet, a woman named Nazik al Malek is on the verge of dying because of lack of medical drugs."

SWEDEN cont.

Anders Bodgaard
Swedish Writers' Union.
Translator of Polish and
French literature into Swedish.
Vagargatan 11, S-112 29
Stockholm, Sweden.
Phone: +46-8-30 59 36.

Tomas Bolme
Actor, TCO-representative. He is
president of the International
celebration of Actors.
Oktobergatan 6 B, S-126 33
Hägersten, Sweden. Phone: +46-
8-542 49 210, mobile +46-10-217
69 10, Fax: +46-8-744 15 71.

Heidi von Born
Writer, Swedish Writers' Union.
20 books: poetry, novels and
autobiographies as well as a dozen
plays for TV and Radio.
Translated poetry and prose.
Specialized in introducing writers
and reviewing books
from Canada, Australia and
Japan. Linomassagiden 7012, S-
762 93 Rimbo, Sweden. Phone:
+46-173-621 43, 08-612 10 49,
fax: +46-8-791 22 85.

Inger Brattström
Writer, children and youth,
Swedish Writers' Union.
Ljuskärrsvägen 8, S-133 31
Saltjöbaden, Sweden.
Phone: +46-8-717 14 83.

Annika Bäckström
Writer, teacher, translator,
Swedish Writers' Union.
Translates from Russian.
Osierplan 15 B, S733 31
Uppsala, Sweden.
Phone: +46-18-11 83 31.

Peter Curman
Poet, President, Swedish Writers'
Union, initiator of the cruise.
Tysögatan 5, 118 27 Stockholm,
Sweden. Phone: +46-8-702 91 68
fax: +46-8-791 22 85

Barhim Dahlin-Widström
Writer, Djursjöholm, Swedish
Writers' Union. 11 books, 7
collections of poems, 4 novels.
Translates essays on literature and
American poetry into Swedish.
Blåkulla, Skirmervägen 9, 182 63
Djursjöholm, Sweden.
Phone: +46-8-755 61 271
+46-8-611 97 18.

Rolf Ejevgård
Editor, non-fiction writer,
Swedish Writers' Union. Editor-
in-Chief of "World &
Knowledge". Professor of Political
Science at the University of
Linköping, 20 books and 400
articles. Hågmarksgratan 8c, 582
35 Linköping, Sweden.
Phone/fax: +46-13-12 88 11

**Writer, also known as First
Ceesje, a Kerf, living in Sweden
since 1980. Writer, translator and
editor of the Kurdish literary
magazine, "Nivdemi". Also a
Terminsvägen 52, 175 77 Järffälla,
Sweden. Phone: +46-224-614 28,
fax: +46-8-583 56 468.**

Clas Engeström
Swedish Writers' Union. Author
of novels, books for young people,
public opinion, travel and drama
texts for TV, radio and film.
Fardams Rute, S-620 34 Lårbro,
Sweden. Phone: +46-498-22 31
47, Fax: +46-498-22 31 47.

Di kataloge de fotografen garsed niviskarti digel xebara wan haribû we-
gandin.

Albuma fotografan

(Ev fotograf hemû di pêvajoya rêwîtiyê de hatine kişandin û ji bilî fotografê F. Cewerî, hemû fotograf ji aliyê Firat Cewerî ve hatine kişandin).

Dîmenek ji Atînayê. Ji dûr ve Akropolîs dixuye.

Dîmenek ji Stembolê.

Organizatorên gerê Peter Curman û Ewa Kumlin.

Civîneke agahdariyê.

Gava rêwî li keştiyê siwar dibin.

Dîmenek ji rêwiyên keştiyê. Di wêne de wergêrê sêwêdi Anders Bodegård dixuye.

Wergêrê swêdî yê navdar Anders Bodegård.

Rêwiyên keştiyê li benda otobusê ne.

Dîmenek ji rêwiyên keştiyê. Yê bi rih cîgirê serokê Yekîtiya Nivîskarên Swêdê Benkt-Erik Hedin û yê çente di dest de Jan Myrdal e.

Serokê Yekîtiya Nivîskarên Ukraynayê Yuri Pokalchuk bi serokê Yekîtiya Nivîskarên Swêdê Peter Curman û Ewa Kumlin re.

Romannivisa swēdi Heidi Von Born.

Romannivisa swēdi Heidi Von Born.

Wergêr û aktivîsta mafên mirovan Inger Johansson.

Nivîskarên swêdî yê nîvê zarokan, jî milê çepê Inger Brattström û Gunilla Lundgren.

Niviskar ú entelettuelê navdar Jan Myrdal ú jina wí Gunn Kessle.

Profesor ú niviskarê swêdi Rolf Ejvegård.

Wergêra navdar Inger Johansson dema li ser mafên mirovan dipeyive.

Kevnekonsolosê rûs yê Stokholmê Boris Pankin û Ordixan Celil.

Profesor Ordixanê Celil bi delegasiyona Rûsyayê re beşdari gerê bûbû.

Berpirsiyarê Yekitiya Nivîskarên Yunanîstanê Thanas Altinos.

Nivîskar û senarîstê tirk Vedat Türkali.

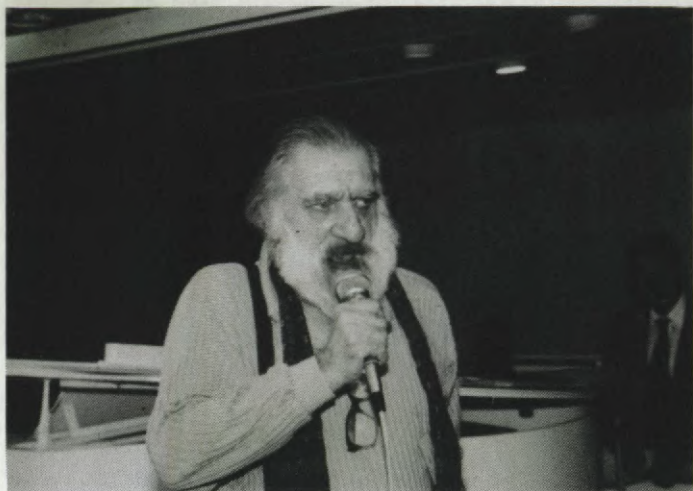
Dimenek ji rêwiyên keştiyê.

Theoyê swîsreyî bi bîsikletê beşdarî gerê bûbû.

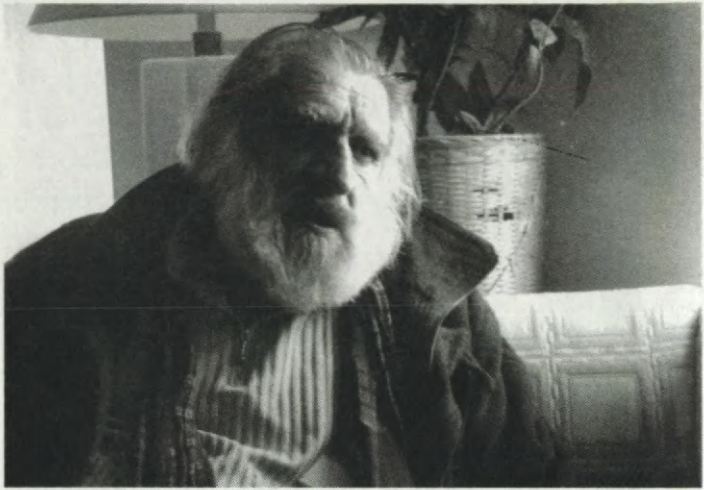
Can Yücel şîirên xwe dixwîne.

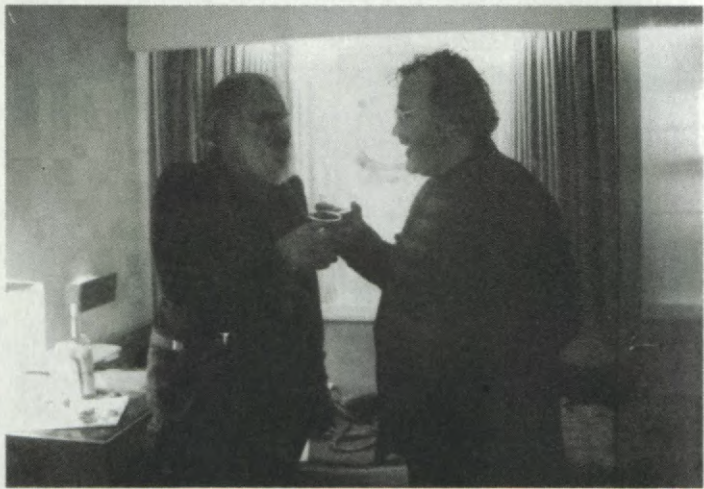
Can Yücel behsa azadiya fikrê dike.

Niviskarên tirk ji milê çepê ber bi rastê ve: Bekir Yıldız, Arif Damar û Feridun Andaç.

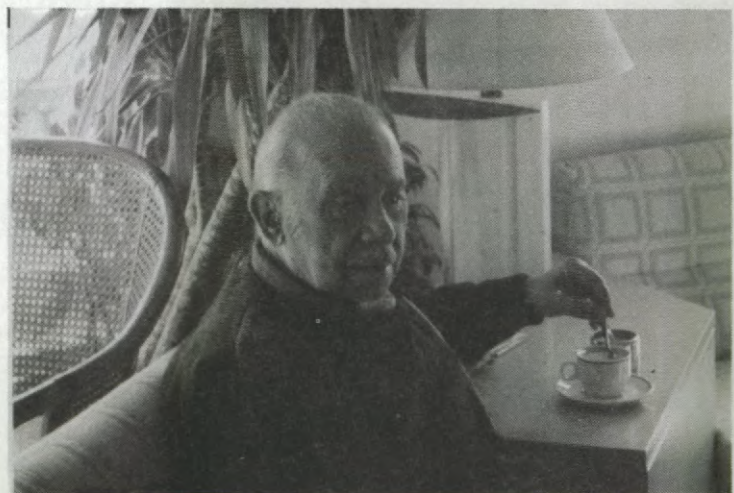
Şairê tirk yê navdar Can Yücel.

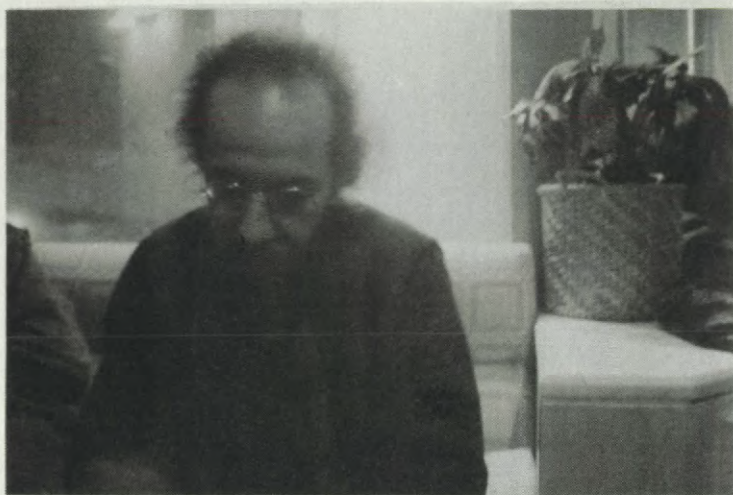
Can Yücel û Özkan Mert li odeya min û Özkan.

Sohbetek bi nivîskarên tirkan re. Ji milê çepê Erhan Bener, Vedat Türkali û Arif Damar.

Romannivîs û senarîstê tirk Vedat Türkali.

Çiroknivisê tirk yê esilcihû Mario Levi.

Ji milê çepê Bekir Yıldız, Arif Damar û Feridun Andaç.

Nivîskarê tirk yê navdar Orhan Pamuk.

Firat Cewerî li ser rewşa Tirkîyeyê û edebiyata kurdî dipeyive.

Berhemên Firat Cewerî:

ÊRÎŞ DIKIN (1980)

MEZIN DIBIM (1981)

DÊ ŞÊRÎN E (1983)

GIRTÎ (1986)

KEVOKA SPÎ (1992)

KULTUR, HUNER Û EDEBIYAT
(1996)

GOTINÊN NAVDARAN (1995)

ÇÎROKA MALBATA EVDO (1999)

LI MALA MÎR CELADET ALÎ BEDIR-
XAN (1999)

PÊLÊN DERYA REŞ (2000)

Wergerên ku Firat Cewerî kirine:

MIŞK Û MIROV, John Steinbeck (1993)

ŞEVÊN SPÎ, Dostoyevskî (1993)

BEXÇEYÊ VÎŞNE, Çexov (1995)

LI BENDA GODOT, S. Beckett (1995)

DARA HINARÊ, Yaşar Kemal (1998)

DÎWAR, Sartre (1998)

EMÎL LI LÖNNEBERGAYÊ,

Astrid Lindgren (2000)

ŞÛMIYÊN EMÎL YÊN NÛ,

Astrid Lindgren (2000)

EMÎL HÊ JÎ LI LÖNNEBERGAYÊ

DIJÎ,

Astrid Lindgren (2000)

ÇÎROKA APOYÊ HÛRIK,

Barbro Lindgren (2000)